

หลักสูตรอารยชน

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต)

A Curriculum for Civilized People

Phra Brahmagunabhorn (P. A. Payutto)

สัพพทานํ ธมฺมทานํ ชินาติ

The gift of the Dhamma excels all other gifts.

หลักสูตรอารยชน

© พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต)

ศาสตราจารย์ ดร.สมศีล ฆานวังสะ แปลเป็นภาษาอังกฤษ

A Curriculum for Civilized People

Phra Brahmaganabhorn (P. A. Payutto)

Translated into English by Professor Dr. Somseen Chanawangsa

ISBN: 978 974 235 928 7 (ฉบับภาษาไทย)

ISBN: 978 616 348 160 3 (ฉบับสองภาษา)

หนังสือเล่มเดิม: สอนนาค-สอนทิด: ชีวิตพระ-ชีวิตชาวพุทธ

พิมพ์ครั้งแรก - กรกฎาคม ๒๕๔๒

เฉพาะภาค ๒ ปรับปรุง: หลักสูตรอารยชน พิมพ์ครั้งแรก - พฤศจิกายน ๒๕๕๒

ฉบับสองภาษา พิมพ์ครั้งแรก พ.ศ. ๒๕๕๖

	๕๔,๐๐๐ เล่ม
- คุณกานดา อารยางกูร	๑,๐๐๐ เล่ม
- คุณอัจฉรา มั่นคงทรัพย์สิน	๑,๐๐๐ เล่ม
- คุณสุพร วณิชกุล ประธานมูลนิธิพระพุทธรูปมิ่งมงคลศรีทศา ๔๕	๒,๐๐๐ เล่ม
- กลุ่มผู้บริหาร คณะครูและผู้ปกครองนักเรียน โรงเรียนอนุบาลบ้านพลอยภูมิ กทม.	๕,๐๐๐ เล่ม
- มูลนิธิชาติภูมิ ป. อ. ปยุตฺโต พร้อมด้วยผู้ศรัทธา	๒๕,๕๘๕ เล่ม
- ทนพิมพ์หนังสือธรรมทาน วัดญาณเวศกวัน	๒,๐๐๐ เล่ม
- มูลนิธิการศึกษาเพื่อสันติภาพพระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต) ดร.นิเชต สุนทรพิทักษ์ และคณะผู้ศรัทธา	๖,๐๐๐ เล่ม
- คณะอาจารย์ ข้าราชการ และเจ้าหน้าที่ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช	๖,๐๐๐ เล่ม
- บริษัท เพ็ญบุญจัดจำหน่าย จำกัด	๒,๐๐๐ เล่ม
- ผู้ศรัทธาหลายฝ่าย	๓,๐๑๕ เล่ม

ปก: พระชัยยศ พุทธิวิโร

พิมพ์เผยแพร่เป็นธรรมทาน โดยไม่มีค่าลิขสิทธิ์

หากท่านใดประสงค์จัดพิมพ์ โปรดติดต่อขออนุญาตที่ วัดญาณเวศกวัน

ตำบลบางกระทึก อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดนครปฐม

โทรศัพท์ 02 482 7365, 02 482 7375, 02 482 7396

www.watnyanaves.net

พิมพ์ที่ เจริญคิมีนنگการพิมพ์ (rtp_234@hotmail.com)

๕๕/๔ ถนนเลียบบคลองภาษีเจริญฝั่งเหนือ ซอย ๑๐ แขวงหนองแขม

เขตหนองแขม กรุงเทพฯ โทรศัพท์ 081 900 8748, 084 466 7754

อนุโมทนา

ในมงคลวารคัลยาณวันเกิด ประจำปี พ.ศ. ๒๕๕๖ อันมาถึงในวันที่ ๒๓ กันยายนนี้ คุณกานดา อารยางกูร มีอายุครบ ๗๓ ปี แจ้งบุญเจตนาขอพิมพ์หนังสือ *หลักสูตรอารยชน* ฉบับสองพากย์ (ไทย-อังกฤษ) ซึ่งศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.สมศีล ฌมานวังสะ เป็นผู้แปลเป็นภาษาอังกฤษ และจัดทำเป็นฉบับสองพากย์ เพื่อแจกมอบเป็นธรรมทาน ให้เป็นเครื่องเจริญธรรมเจริญปัญญากว้างขวางออกไป

เมื่อคณะผู้ศรัทธาหลายฝ่ายทราบข่าว จึงขอร่วมสมทบพิมพ์เพื่อแจกเป็นธรรมทานโดยปรารภโอกาสวันขึ้นปีใหม่พุทธศักราช ๒๕๕๗

ขออานภาพคุณพระรัตนตรัย กับทั้งอำนาจแห่งบุญกุศลจากธรรมทานในครั้งนี้ จงอำนวยผลให้ผู้ศรัทธาทุกท่าน เจริญด้วยจตุรพิธพร มีใจเอิบอิมด้วยปีติสุข เพิ่มบุญพูนธรรม ทุกเมื่อ ตลอดปีใหม่นี้และตลอดไป

วิद्याณเวศกวัน

๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๕๖

ถ้าคนไทยพัฒนาตนตามหลักสูตรอารยชนนี้ได้
ก็มั่นใจว่าเมืองไทยจะเป็นอารยประเทศอย่างไม่มีที่สงสัย

If the Thais are able to develop themselves
in accordance with this *Curriculum for Civilized People*,
we can rest assured that Thailand will become a civilized country,
without a shadow of a doubt.

บันทึกนำ

เมื่อต้นเดือนกันยายน ๒๕๕๒ พันตแพทย์รัชชชัย ไตรตระหง่าน มีน้ำใจเมตตาปรารถนาดีต่อญาติมิตรและสังคม ได้ส่งจดหมายมาจากภูเก็ต ขออนุญาตพิมพ์บางส่วนในภาคหลัง (“ชีวิตชาวพุทธ”) ของหนังสือ **สอนนาค-สอนทิด: ชีวิตพระ-ชีวิตชาวพุทธ** เพื่อเผยแพร่เป็นธรรมทาน โดยขอให้จัดปรับข้อมูลและตั้งชื่อใหม่ให้เหมาะสมกันด้วย

เวลาผ่านไปจนถึงต้นเดือนพฤศจิกายน ผู้เรียบเรียงได้โอกาสทำงานนี้ จึงนำเนื้อความที่ต้องการมาจัดเรียงและปรับแก้เพิ่มเติมเล็กน้อย ให้อ่านง่ายและได้ความหมายที่กว้างขวางครอบคลุมมากขึ้น แล้วตั้งชื่อหนังสือเล่มใหม่ชื่อว่า **หลักสูตรอารยชน**

สังคมไทยเรานี้พูดกันมานานกว่า จะพัฒนาให้เป็นอย่างอารยประเทศ แต่ประเทศจะเป็นอารยะได้ ประชาชาติก็ต้องพัฒนาตนให้เป็นอารยชน ถ้าคนไทยพัฒนาตนตาม**หลักสูตรอารยชน**นี้ได้ ก็มั่นใจว่าเมืองไทยจะเป็นอารยประเทศอย่างไม่มีที่สงสัย

ขออนุโมทนาผู้ศรัทธาที่ได้สนใจใฝ่ศึกษาประเพณีธรรมแล้ว ยังมีน้ำใจไมตรี คิดที่จะเผื่อแผ่เผยแผ่ธรรมขยายประโยชน์สุขให้กว้างขวาง หวังว่า **หลักสูตรอารยชน** นี้ ที่ช่วยกันเผยแพร่ทั่วไป จะเป็นส่วนร่วมสำคัญในการสร้างสรรค์ประเทศชาติและพัฒนาสังคมไทย

ขอคุณพระรัตนตรัยและธรรมทานบุญกิริยา เป็นปัจจัยนำมาซึ่งจตุรพิธพรชัยแก่ผู้บำเพ็ญ พร้อมทั้งครอบครัวญาติมิตร และขอให้ธรรมแพร่หลายไพศาล เพื่อประโยชน์สุขแก่มหาชนยืนานานสืบไป

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต)

๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๕๒

Prefatory Note

In early September 2009, Dr. Tawatchai Tritrangarn, DDS, out of his goodwill towards friends, relatives and society at large, sent a letter from Phuket, asking for permission to publish a portion of the latter part (i.e. "A Lay Buddhist's Life") of the book entitled *Teaching Monks-to-Be and Teaching Ex-monks: A Monk's Life and a Lay Buddhist's Life* for distribution as a gift of the Dhamma, and also requesting the revision of the contents and a new, more suitable title.

It was not until early November that the compiler got a chance to do this work by rearranging the selected contents with a little revision and addition for more readability of the text and a broader and more comprehensive scope of the meaning. The booklet was then retitled *A Curriculum for Civilized People*.

It has long been said in our Thai society that the country is to be developed into a civilized nation. Nevertheless, for a country to be civilized, its people will have to cultivate themselves to become civilized first. If the Thais are able to develop themselves in accordance with this *Curriculum for Civilized People*, we can rest assured that Thailand will become a civilized country, without a shadow of a doubt.

The above-mentioned devotee should be appreciated not only for his interest in studying and practicing the Dhamma but also for his goodwill to share it with others, thereby expanding the welfare and happiness of all. It is hoped that this *Curriculum for Civilized People*, which many have helped distribute to the general public, will contribute an important part in constructing the nation and developing Thai society.

May the Triple Gem and this merit making through the gift of the Dhamma be a contributing factor to the four boons of life for the makers together with their families, relatives, and friends. May the Dhamma spread far and wide for the sustainable welfare and happiness of the multitude for a long time to come.

Phra Brahmaganabhorn (P. A. Payutto)

November 17, 2009

สารบัญ

บันทึกนำ	
หลักสูตรอารยชน	๑
วางฐานชีวิตให้มั่นคงแน่นอนหนา	๒
- ชั้นที่ ๑ รักษาชีวิตให้สะอาด	๔
- ชั้นที่ ๒ เตรียมตัวให้ไว้ทิศ	๗
- ชั้นที่ ๓ ให้ไว้ทิศทั้ง ๖	๑๑
นำพาชีวิตไปให้ถึงจุดหมาย	๑๖
สรุป	๒๒
ภาคผนวก	๒๔
วินัยชาวพุทธ: หลักสูตรอารยชน	๒๔
ชาวพุทธชั้นนำ	๓๗

Contents

Prefatory Note	
A Curriculum for Civilized People	1
Laying a firm and solid foundation for life	2
– Stage 1: Keeping one’s life clean	4
– Stage 2: Preparing to worship the directions	7
– Stage 3: Worshiping the directions	11
Steering Life to the Objectives	16
Conclusion	22
Appendix	24
The Buddhist’s Discipline: A Curriculum for Civilized People	24
Buddhists of the Leading Type	37

หลักสูตรอารยชน

ในสังคมของเราเนี่ย คนมีความเป็นอยู่ มีระบบการดำเนินชีวิตแบบต่างๆ หลายอย่าง ว่าถึงแบบที่ต่างกันอย่างเห็นชัดทั่วไป ก็คือ ชีวิตชาวบ้าน กับชีวิตในวัด แบ่งเป็นพระสงฆ์ กับชาวบ้าน หรือพระ กับคฤหัสถ์ ซึ่งบางทีก็เรียกแบบกันเอง ว่า ญาติโยม

พระสงฆ์นั้นอยู่ในวัด ก็มีวิถีชีวิต หรือระบบการดำเนินชีวิตของท่าน ไปแบบหนึ่ง ถ้าเทียบกับชาวบ้านหรือคฤหัสถ์ พระสงฆ์ก็มีจำนวนน้อยอย่าง ยิ่งคงจะสักครึ่งเปอร์เซ็นต์เท่านั้นเอง และท่านก็มีระเบียบวินัยชัดเจน จึงไม่มีปัญหาอะไรมากนัก แต่ที่มีเรื่องมาก ควรจะพูดกันให้มาก ก็คือเรื่องการดำเนินชีวิตของชาวบ้าน

ถ้ามองจากสายตาของพระ ชาวบ้านหรือคฤหัสถ์นั้น อยู่ในสภาพแวดล้อมอีกแบบหนึ่ง และมีวิถีทางดำเนินชีวิตต่างออกไปแบบหนึ่ง เพราะฉะนั้น จึงมีหลักความประพฤติบางอย่าง โดยเฉพาะในส่วนเบื้องต้นและที่เป็นด้านภายนอก เช่นในระบศีล ซึ่งเป็นเรื่องของคฤหัสถ์ที่จะประพฤติต่างจากพระภิกษุ

ดังนั้นจะเห็นว่า เมื่อพระลาสิกขาแล้ว ก็จะเริ่มชีวิตของชาวบ้านด้วยการ มาขอสมาทานศีล ๕ ซึ่งเป็นหลักความประพฤติเบื้องต้นของคฤหัสถ์

อย่างที่ได้อ่านกันแล้วว่า ศีล ๕ นี้เป็นหลักประกันให้สังคมอยู่ร่วมกันด้วยดี มีความสงบสุขพอสมควร ให้แต่ละคนพอเป็นอยู่ได้ โดยไม่เบียดเบียนกันมากนัก สังคมจะได้ไม่เดือดร้อนกันไป

เมื่อมีศีล ๕ เป็นหลักประกันแล้ว เราก็มีโอกาสที่จะทำความดีขยาย กว้างและสูงขึ้น

A Curriculum for Civilized People

In our society, people have various forms of living or systems of conducting their lives. The common obviously different forms are secular life and monastic life, the division being between a member of the Sangha and a layman, or between a monk and a householder, sometimes familiarly referred to as a lay patron.

Monks live in monasteries and have their own way of living or system of conducting their lives. Compared with lay people or householders, monks are extremely few in number, perhaps around a half percent only. As they have their clearly defined discipline, there are very few problems involved. By contrast, what constitutes a large number of issues that should be addressed amply has to do with how lay people conduct their lives.

From the monks' vantage point, lay people or householders are in a different environment and have a different way of living. Therefore, they have certain codes of conduct—especially at the fundamental level and outwardly, for example, at the morality level—pertaining to the householders, which are different from the monks'.

As can be seen, after leaving monkhood, an ex-monk starts a layman's life by coming to request to observe the Five Precepts, which are the householders' fundamental code of conduct.

As we have all learned, the Five Precepts are a guarantee for society to live harmoniously, and fairly peacefully and happily so that individual members can live without greatly harming one another and society will not be in too much trouble.

With the Five Precepts as a guarantee, we will have a chance to do good deeds more extensively and at higher levels.

วางฐานชีวิตให้มั่นคงแน่นอน

อย่างไรก็ดี คำสอนสำหรับคฤหัสถ์ที่เป็นหลักความประพฤติพื้นฐานนี้ ไม่ใช่มีแค่ศีล ๕ เท่านั้น ท่านยังแสดงหลักการพัฒนาชีวิตต่อไป ให้เป็นอารยชน คือคนที่ห่างไกลจากความป่าเถื่อนเลื่อนลอย

พระสูตรคือคำสอนหรือเทศนาของพระพุทธเจ้าเรื่องหนึ่ง ซึ่งประมวลหลักการดำเนินชีวิตของอารยชนไว้ เป็นแบบแผนความประพฤติของคฤหัสถ์ พระอาจารย์สมัยต่อมาให้ถือเป็น **วินัยของคฤหัสถ์** ก็คือพระสูตรที่เรียกว่า **สิงคาลกสูตร**

พระพุทธเจ้าทรงแสดงพระสูตรนี้แก่มาณพ คือชายหนุ่มลูกผู้ดี ที่มีชื่อว่า สิงคาลกะ บางทีเรียกว่า **สิคาโลวาสุตระ**

คำสอนของพระพุทธเจ้าในสิงคาลกสูตรนี้ แสดงวิถีชีวิตของอารยชน ชาวพุทธทุกคนควรให้ความสำคัญ และนำมาปฏิบัติกันอย่างจริงจัง ให้สมกับที่ท่านเรียกว่าเป็นวินัยของคฤหัสถ์ หรือวินัยชาวบ้าน จะว่าเป็น **มาตรฐานชีวิตของชาวพุทธ** เป็น **เกณฑ์วัดความเป็นชาวพุทธ** หรือเป็น **หลักสูตรการศึกษาเพื่อพัฒนาชีวิตให้เป็นอารยชน** ก็ได้

คนที่มีความประพฤติทั่วไปตามเกณฑ์มาตรฐานนี้ จึงจะเรียกได้ว่าเป็น “ชาวพุทธ” และถือได้ว่าเป็น “อารยชน”

เมื่อประพฤติปฏิบัติตามหลักนี้ดีแล้ว ก็ถือว่าวางฐานของชีวิตได้มั่นคงพร้อมที่จะก้าวหน้าต่อไปในวิถีชีวิตที่ติงาม และมีความสุขอย่างแท้จริง ซึ่งเป็นประโยชน์ทั้งแก่ตนเองและแก่สังคม

สิงคาลกสูตรนั้นมีเรื่องราวอย่างไร จะเล่าไว้สักหน่อย เรื่องมีว่า

Laying a firm and solid foundation for life

Nevertheless, the teachings for householders which constitute the fundamental code of conduct are not merely the Five Precepts. There are additional teachings for them to further develop themselves into civilized people, far removed from savagery and the state of being without any basis.

One discourse, namely a teaching or sermon by the Buddha, which collects the tenets for civilized people to conduct their lives, serving as the guiding principle for householders' conduct, which was held by the commentator at a later time to constitute **the lay Buddhist's discipline**, is the one called *Siṅgālaka Sutta*.

This discourse was preached by the Buddha to Siṅgālaka, a young man born to a wealthy family. It is sometimes referred to as *Sigālovāda Sutta*.

The Buddha's teachings in this sutta expound on civilized people's way of living. All Buddhists should give importance to it and put it into earnest practice, as befits what is called the householder's or layman's discipline. The teachings might just as well be taken to be **the Buddhist's life standards**, or as **a benchmark for the state of being a Buddhist**, or alternatively as **an educational curriculum for developing one's life into that of a civilized person**.

Only those whose general behavior is in accordance with these standard criteria can be called "Buddhists" and regarded as "civilized people."

Having conducted themselves well in accordance with these tenets, they are said to have laid a firm foundation for their lives, ready to make progress in a virtuous way of living and enjoy genuine happiness, which is beneficial both to themselves personally and to society at large.

So what kind of story is in Siṅgālaka Sutta? A brief narration is now in order, and here is the story.

วันหนึ่ง พระพุทธเจ้าเสด็จจากวัดเวฬุวัน จะเข้าไปบิณฑบาตในเมืองราชคฤห์ เมื่อผ่านไปใกล้ๆ เมือง ก็ได้ทอดพระเนตรเห็นมาณพคนหนึ่งชื่อว่า สิงคาลกะ ซึ่งตื่นแต่เช้า ออกมานอกเมืองราชคฤห์ แล้วก็ล้างอาบน้ำ ร่างกายผ้าผ่อนเปียก ผมเปียก ขึ้นมายืนกลางแจ้ง แล้วก็หันไปทางทิศต่างๆ ไหว้ทิศโน้น ทิศนี้ รวมทั้ง ๖ ทิศ ครบหมด ทิศตะวันออกเป็นทิศเริ่มต้น แล้วก็ทิศใต้ ทิศตะวันตก ทิศเหนือ ทิศเบื้องล่าง ทิศเบื้องบน

พระพุทธเจ้าก็เสด็จเข้าไปทักทาย แล้วก็ทรงสนทนาด้วย โดยไถ่ถามว่า ท่านทำอะไร ชายหนุ่มนั้นทูลตอบว่าข้าพระองค์ไหว้ทิศ เมื่อพระพุทธเจ้าตรัสถามว่าทำไมจึงไหว้อย่างนั้น เขาก็เล่าว่า

“พ่อของกระผม เมื่อท่านนอนอยู่บนเตียง ตอนที่จะถึงแก่กรรม ท่านสั่งไว้ว่า เมื่อพ่อสิ้นไปแล้ว ขอให้ลูกปฏิบัติตามคำสั่งพ่อ ขอให้ลูกไหว้ทิศเป็นประจำ จะได้เกิดสิริมงคล เจริญองกาม กระผมก็เลยปฏิบัติตามคำสั่งของพ่อ เพื่อจะได้เป็นลูกที่ดี”

พระพุทธเจ้าตรัสว่า การปฏิบัติตามคำสอนของพ่อแม่ก็ดี เพราะท่านมีความหวังดี แต่การไหว้ทิศของเธอ ยังไม่ถูกต้อง ไม่ใช่ “การไหว้ทิศในอริยวินัย” คือในระบบแบบแผนของอารยชน

มาณพก็สงสัยว่า ทิศใน “อริยวินัย” ของอารยชน เป็นอย่างไร พระพุทธเจ้าจึงทรงแสดงหลักคำสอนที่เรียกว่า *สิงคาลกสูตร*

ก่อนที่มาณพจะไหว้ทิศ เขาจะไปอาบน้ำชำระล้างร่างกาย เป็นการเตรียมตัวก่อน แล้วก็มายืนไหว้ พระพุทธเจ้าก็ทรงสอนการไหว้ทิศในอริยวินัย ในทำนองที่ให้เป็นลำดับอย่างนั้น

One day the Buddha left Veḷuvana Monastery for an alms round in the city of Rājagaha. As he was approaching the city, he saw a young man by the name of Siṅgālaka, who woke up in the early morning, went out of the city of Rājagaha, and bathed himself. With his wet body, wet clothing, and wet hair, he got up, stood in the open air, and then turned in different directions, paying homage to each and all of the six directions—starting with the east, then the south, the west, the north, the nadir or “lower direction,” and finally the zenith or “upper direction.”

The Buddha went to greet him and then talked to him, asking what he was doing. The young man answered that he was paying homage to the directions. When asked by the Buddha why he was performing the worship that way, he recounted thus:

“As my father was lying on his deathbed, he told me to follow his instructions, after his death, by regularly paying homage to the directions so as to be favored by fortune and blessed with growth and prosperity. To be filial, I have therefore obeyed him.”

The Buddha said that it was good to comply with parents’ instructions as they wished well [to their children]. But his way of paying homage to the directions was not correct—not “the way of worshiping the directions in the discipline of the Noble One, [the Buddha],” namely the system or model pertaining to civilized people [for developing them ultimately into noble ones like the Buddha].

The young man wondered what directions in the Noble One’s discipline for civilized people were like. The Buddha, therefore, expounded the teaching called *Siṅgālaka Sutta*.

Before worshiping the directions, the young man would first bathe to clean himself as a preparatory gesture, and then, in an upright position on his feet, pay homage. Likewise, the Buddha also taught how to worship the directions in the Noble One’s discipline in stages, as it were.

ที่นี้ก็มาดูกันว่า “อารยชน” ควรไหว้ทิศ คือ ปฏิบัติต่อชีวิตของตน ต่อเพื่อนมนุษย์ และต่อสภาพแวดล้อมที่อยู่รอบตัวเราได้อย่างไร เพื่อให้ชีวิตดีงาม มีความสุขความก้าวหน้า และให้สังคมเจริญพัฒนาไปได้ด้วยดี มีความเข้มแข็งมั่นคง ดำรงในสันติสุขที่ยั่งยืน

ขั้นที่ ๑ รักษาชีวิตให้สะอาด

ขั้นแรก ละเว้นความชั่วต่างๆ เหมือนทำความสะอาดชำระล้างร่างกายให้หมดจด เสร็จแล้วจึงมาไหว้ทิศ

สิ่งชั่วร้ายที่ต้องชำระล้างมี ๑๔ ประการ คือ

๑. กรรมกิเลส ๔ คือการกระทำที่ทำให้ชีวิตมัวหมอง เป็นการกระทำที่เสียหาย คือการดำเนินชีวิต หรือความประพฤติที่เบียดเบียนกัน ๔ ประการ ได้แก่

(๑) *ปถนาติบาท* การทำร้าย เบียดเบียนชีวิตร่างกายผู้อื่น

(๒) *อทินนาทาน* การลักทรัพย์ ละเมิดกรรมสิทธิ์ของผู้อื่น

(๓) *กาเมสุมิจฉาจาร* การประพฤติผิดในกาม ล่วงละเมิดคู่ครองของคนอื่น

(๔) *มุสาวาท* การพูดเท็จ โกหก หลอกลวง ทำร้ายเขาด้วยวาจา

สี่อย่างนี้เป็น*กรรมกิเลส* คือความประพฤติเสียหาย ท่านให้ละเว้น ดูก็คล้ายๆ กับ ๔ ข้อแรกในหลักศีล ๕ แต่อาจจะสงสัยว่าข้อสุดท้าย คือ สุราฯ ไปไหน เดี่ยวจะมีเอง

สี่ข้อนี้เป็น*ตัวกรรม* แต่ข้อสุราฯ นั้น ไม่ใช่กรรม เวลาเราพูดถึงหลักศีล ๕ เราเรียกว่า ลิกขาบท สี่ข้อต้นนั้นเป็นกรรมบถด้วยและเป็นลิกขาบทด้วย แต่ข้อสุราฯ ไม่เป็นกรรมบถ เป็นเพียงลิกขาบท

Now let's take a look at how "civilized people" should pay homage to the directions. i.e. act towards our own lives, towards our fellow humans, and towards our environment. This is not only to achieve a virtuous life, happiness, and progress, but also for society to grow and develop well with strength and stability, existing in sustainable peace and happiness.

Stage 1: Keeping one's life clean

The first stage is abstaining from evils as if thoroughly cleansing one's body before proceeding to worship the directions.

There are 14 evils to be washed away:

1. Four deeds of taint (kamma-kilesa): Four deeds that taint people's lives or deeds that are damaging, i.e. [people] leading their lives or conducting themselves in a way that is harmful to one another:

(1) *Pāṇātipāta*: hurting or harming another's life and body;

(2) *Adinnādāna*: stealing or infringing on another's property rights;

(3) *Kāmesumicchācāra*: sexual misconduct or violation of another's spouse;

(4) *Musāvāda*: speaking falsehood, lying, deceiving, or hurting another with words.

These are four deeds of taint—or damaging deeds—which are to be abstained from. They look like the first four items of the Five Precepts. One might wonder why the last item—the one on drinking alcohol—is missing. This item, however, will come in no time.

These four items constitute kamma or volitional action, but the one on drinking alcohol is not kamma. When talking about the Five Precepts, we refer to them as training rules. The first four items are both channels of kamma and training rules. The one on drinking alcohol, however, is not a channel of kamma, but simply a training rule.

กรรมบถเป็นตัวกรรม การไปทำร้ายชีวิตร่างกายเขา ไปลักทรัพย์เขานี้เป็นกรรมชั่ว แต่การดื่มสุรา ยังไม่ใช่เป็นกรรมในตัวเอง เพราะมันเป็นเรื่องของ การดื่มเข้าไปแล้วทำให้ขาดสติ แล้วจะไปทำร้าย ไปทำอะไรไม่ดี จึงเป็นกรรมอีกทีหนึ่ง

แต่วันสุราเป็นลักษณะ คือเป็นข้อฝึกหัดว่าจะเว้นจากสิ่งที่ไม่ดี ที่จะก่อให้เกิดโทษอย่างอื่น จึงมาเป็นลักษณะด้วย เพราะว่าเอามาใช้ในการฝึก เป็นข้อปฏิบัติสำหรับฝึกหัดดำเนินชีวิตที่ดี

ในที่นี้ พูดถึงเฉพาะกรรมก็เลยมีแค่ ๔ ข้อ เรียกว่ากรรมกิเลส เพราะเป็นกรรมที่เร้าหมอง คือเป็นความประพฤติเสียหาย

กรรมนี้คลุมไปถึงอาชีพการงานด้วย อาชีพการงานเป็นหลักสำคัญของชีวิตของเรา ก็ไม่ให้มีเจ้าสี่ตัวนี้ คือให้ละเว้น ไม่ให้เป็นอาชีพการงานประเภทที่มีการทำร้ายเบียดเบียนชีวิตเขา ไม่เป็นอาชีพที่ล่วงล้ำละเมิดทรัพย์สินของผู้อื่น ไม่ใช่อาชีพลักขโมย ไม่ใช่อาชีพที่จะทำความประพฤติผิดทางกาม และไม่ใช่อาชีพที่หลอกลวง ใช้วาทโกหกผู้อื่น

กรรมกิเลส คือความประพฤติมัวหมองเสื่อมเสียแก่ชีวิตนี้ ทำให้เกิดเวรภัยในสังคม เป็นการสร้างเครื่องกีดกันขัดขวางความเจริญก้าวหน้าและก่อความสงบสุขในชีวิตของตนเอง

ผู้ที่ไม่ก่อกรรมกิเลสทั้ง ๔ นี้ จะมีชีวิตที่ปลอดโปร่ง เหมือนคนที่ร่างกายสะอาด รู้สึกโปร่งโล่งเบาและมั่นใจที่จะก้าวไปทำอะไร ด้วยความสบายใจ

๒. อกติ ๔ ได้แก่ความลำเอียง หรือความประพฤติออกนอกทางของกรรม ๔ อย่าง คือ

- (๑) ฉันทาคติ ลำเอียงเพราะชอบ
- (๒) โทสาคติ ลำเอียงเพราะชัง
- (๓) โมหาคติ ลำเอียงเพราะหลง
- (๔) ภยาคติ ลำเอียงเพราะกลัว

A channel of kamma constitutes volitional action itself. Harming another's life or body, and stealing another's property are bad kamma, but drinking alcohol is not kamma per se—it has to do with losing mindfulness after drinking, and then harming another or doing something bad, which in turn constitutes kamma.

Nevertheless, abstinence from drinking alcohol is a training rule, a rule for training oneself to keep away from bad things which would lead to other faults. It is thus also included in the training rules, as it is employed for training—an item of practice for training oneself to lead a virtuous life.

Here we are specifically concerned with kamma so there are only four items, called kamma-kilesa because they are deeds of taint, namely damaging conduct.

The range of kamma extends to also include the way one earns a livelihood. As an occupation is important for one's life, it is not supposed to have anything to do with these four deeds of taint. In other words, we must not have an occupation that involves hurting and harming others' lives, or one involving stealing, or one involving sexual misconduct, or one that involves deceiving others or lying to them.

Deeds of taint—or conduct that pollutes and damages one's life—cause harm and peril in society, thereby creating an impediment to growth and progress while disturbing peace and happiness in one's own life.

Those who do not commit these four deeds of taint will have a life free from anxiety, just like a person with a clean body, feeling clear, relieved, light, and confident to move on to do things with ease of mind.

2. Four biases (agati): biases or aberrant conduct from the course of righteousness, namely:

- (1) *chandāgati*: bias because of affection;
- (2) *dosāgati*: bias because of hatred;
- (3) *mohāgati*: bias because of delusion;
- (4) *bhayāgati*: bias because of fear.

คฤหัสถ์ เมื่อเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ขึ้น จะต้องรับผิดชอบกลุ่มคนหรือ หมู่ชน เช่น เป็นหัวหน้าครอบครัว เป็นหัวหน้าหน่วยงาน เป็นหัวหน้าชุมชน เป็นต้น ซึ่งจะต้องรักษาความเป็นธรรม ให้ความเป็นธรรม แก่คนในความดูแลของตน เพื่อให้กลุ่มคนหรือหมู่นั้นได้อยู่กันโดยสามัคคี มีความสงบสุข พระพุทธเจ้าจึงทรงให้เว้นความลำเอียง คือความประพฤติผิดธรรม หรือคลาดจากธรรม เพราะชอบ ชัง ขลาด เขลา แต่ให้ดำรงอยู่ในธรรม คือความถูกต้องดีงาม และความเที่ยงธรรม

๓. อบายมุข ๖ ได้แก่ ทางแห่งความเลื่อม โดยเฉพาะช่องทางสิ้นเปลืองหมดไปของทรัพย์สินเงินทอง

ในการทำมาหาเลี้ยงชีพของคฤหัสถ์นั้น เรื่องสำคัญก็คือ ต้องสามารถเก็บเงินเก็บทองได้ แต่ถ้ามีอบายมุขแล้ว เงินก็หมด เก็บไม่ได้ เงินไม่อยู่

พูดตามสำนวนของท่านว่า เงินทองที่ยังไม่เกิด ก็ไม่เกิดขึ้น เงินทองที่เกิดขึ้นแล้ว ก็หมดสิ้นไป

นอกจากเลื่อมทรัพย์สินเงินทองแล้ว ก็เลื่อมอย่างอื่นด้วย จิตใจก็ไม่อยู่กับหน้าที่การงาน ถ้าอยู่ในวัยเรียน ก็เสียการศึกษา ข้ำร้ายสุขภาพก็เลื่อมโทรมด้วย เพราะฉะนั้น ท่านจึงให้เว้นอบายมุขที่เป็นทางแห่งความเลื่อมทั้ง ๖ อย่าง คือ

(๑) เป็นนักเลงสุรา เป็นนักดื่ม หมกมุ่นกับสุรายาเมา และสิ่งเสพติดต่างๆ

(๒) เป็นนักเที่ยว เที่ยวไม่เป็นเวลา เที่ยวเสเพลเรื่อยเปื่อย สมัยก่อนเรียกว่า นักเที่ยวกลางคืน

(๓) เป็นนักหมกมุ่นการบันเทิง สมัยก่อนเรียกว่าดูการละเล่น หมายความว่า หมกมุ่นเอาแต่เรื่องสนุกสนานบันเทิง วนเวียนอยู่กับสถานและรายการบันเทิง จะหาแต่ความสนุกอย่างเดียว มัวเมา กับการเรียน ไม่เอาการเอางาน ไม่มีเวลาหาเงินหาทอง และผลาญเงินทองที่มีอยู่

Householders when grown up will have to be responsible for groups of people, for example, as heads of a family, heads of an organization, or heads of a community. In such capacities, they have to maintain justice and also provide justice for people under their care so that those individuals can live harmoniously, peacefully, and happily. The Buddha thus admonished people to abstain from biases, namely unrighteous conduct or conduct that is deviant from righteousness, on account of affection, hatred, fear, and delusion, but to establish themselves in righteousness, i.e. propriety, goodness, and justice.

3. Six causes of ruin (apāyamukha): causes of ruin leading especially to depletion and exhaustion of wealth

In earning his living, it is important for a householder to be able to save his wealth. However, with these causes of ruin, his money will be exhausted; no money can be saved; there will be no money left.

To put it in the Buddha's terms, money that has not come in will not come in while money that has come in will be used up.

Besides depletion of wealth, there are other kinds of deterioration. The mind will not focus on the duties or jobs in hand. Those who are still students will fail in their education. Worse still, their health will also decline. Therefore, the Buddha admonished people to avoid these six causes of ruin:

(1) Being an addicted drinker, a drunkard, indulging in alcohol, intoxicants, and addictive substances;

(2) Being a reveler, haunting the streets at unseemly hours, roaming boisterously and aimlessly—being a nocturnal reveler, as was formerly called.

(3) Being an indulger in entertainment—or being a show-goer, as was formerly called—being obsessed only with fun and entertainment, frequenting entertainment places and events, looking only for fun, being infatuated, abandoning study, spurning work, having no time for earning money, and squandering existing money away.

(๔) เป็นนักเลงการพนัน ซึ่งผลาญทรัพย์อย่างยิ่ง อย่างที่โบราณว่าไฟไหม้ยิ่งดีกว่าเล่นการพนัน เพราะไฟไหม้ นั้น ถึงบ้านจะหมด ที่ดินก็ยังอยู่ แต่ถ้าเล่นการพนัน แม้แต่ที่ดินก็หมดด้วย ไม่มีอะไรเหลือ

(๕) คบคนชั่วเป็นมิตร เช่น คบนักเลงสุรา นักดื่ม นักการพนัน นักเที่ยวเสเพล คบคนอย่างไร ก็พาไปเป็นอย่างนั้น ทำให้เราพลอยเสียไปด้วย

(๖) เกียจคร้านการงาน คือไม่เอาใจใส่การงาน เอาแต่จะนอนสบาย พอมีงานหรือเรื่องที่จะต้องทำยากหน่อย ก็อ้างโน่นอ้างนี่หลบหลีกไปเรื่อย

นี่คืออบายมุข ๖ นับต่อจากกรรมกิเลส ๔ และอคติ ๔ รวมแล้วเป็น ๑๔ ข้อ เป็นสิ่งสกปรกเสียหายหรือเปราะเปื้อนที่ควรละเลิกหลีกเลี่ยง เพื่อชำระล้างชีวิตให้บริสุทธิ์ สะอาด โปร่งโล่ง เบาสบาย

การที่มานอนไปอาบน้ำชำระร่างกาย เขาก็ได้ความสะอาดแค่ข้างนอก แต่ถ้าเราชำระความชั่ว ๑๔ อย่างนี้แล้ว ก็จะทำให้ชีวิตให้สะอาดบริสุทธิ์

เมื่อชีวิตสะอาดดี ก็พร้อมที่จะอยู่ร่วมสังคมและดำเนินชีวิตอยู่ในโลกโดยสวัสดิ์

ขั้นที่ ๒ เตรียมตัวให้วิเศษ

การจะให้วิเศษนั้น แม้จะขึ้นจากน้ำชำระล้างร่างกายเสร็จมาแล้ว ก็ยังมีขั้นเตรียมอีก เช่น มาจัดแจงบริเวณและที่ยืน เป็นต้น ซึ่งรวมแล้วยังมีอีก ๒ ขั้น คือ

๑. เลือกคบคน ในตอนวันอบายมุข ได้บอกแล้วว่า ไม่ให้คบคนชั่วเป็นมิตร ทีนี้ก็มาเตรียมตัวเลือกคนที่จะคบ โดยรู้จักแยกแยะว่ามีมิตรดีและมิตรชั่วเป็นอย่างไร มิตรมีกี่ประเภท ดูลักษณะคนที่ควรคบ

(4) Being an addicted gambler. Gambling very much destroys wealth. As an ancient adage says, having a house on fire is still better than gambling. Even if the house has been burned to the ground, the land is still there. By contrast, when gambling, one is prone to lose even the land, ending up with nothing left.

(5) Associating with bad people—for example, an addicted drinker or drunkard, a gambler, and a reveler. A person tends to be like the company he keeps and will also debase himself as a result.

(6) Being lazy at work, without paying attention to work, only sitting back and relaxing, and coming up with all sorts of excuses when there is some work to do or when a task in hand is a bit difficult.

These are the six causes of ruin. When they are counted next to the four deeds of taint and the four biases, the numbers add up to 14 items. These are taints, harms, or contaminations that should be abandoned or averted so as to make one's life pure, clean, clear, relieved, light, and at ease.

When the young man bathed his body, what he got was cleanness on the outside only. However, if we purge ourselves of all these 14 evils, our lives will become clean and pure.

When our lives are cleaned up, we are ready to coexist with others in society and live happily in this world.

Stage 2: Preparing to worship the directions

To worship the directions, even after emerging from bathing the body, one still has some more preparations to make, e.g. taking care of the surrounding area and the standing spot. There are two more such steps in all.

1. *Choosing the company to keep.* In dealing with abstinence from the causes of ruin, it was mentioned that one should avoid keeping evil company. Now, one should be prepared to choose who to associate with by being able to tell good friends from bad ones, knowing how many types of friends there are, and recognizing the characteristics of people worthy of associating with.

การคบคนนี้ท่านถือว่าเป็นเรื่องสำคัญ หลักกัลยาณมิตรสอนว่า ในการอยู่ร่วมสังคมนี้ การรู้จักเลือกคนที่เกี่ยวข้องคบหาเป็นเรื่องใหญ่มาก เพราะฉะนั้นจึงต้องรู้จักแยกว่า ใครเป็นมิตรแท้ ใครเป็นมิตรเทียม

เรื่องมิตรแท้ ๔ ประเภท มิตรเทียม ๔ ประเภทนี้เรียนกันยาว เมื่อพูดเอาแค่หลักการก็คือ ให้รู้จักแยกได้ว่า คนอย่างไรเป็นมิตรแท้ คนอย่างไรเป็นมิตรเทียม แล้วก็คบแต่มิตรแท้*

ท่านไม่ได้บอกว่าไม่ให้เกี่ยวข้องกับคนชั่วเลยนะ เดี่ยวจะพูดว่า ถ้าอย่างนั้นคนไม่ดีเราก็ก๊สทิ้งเลยสิ พระพุทธเจ้าตรัสสอนว่า **ไม่ให้คบคนชั่ว เว้นแต่จะช่วยเหลือเขา**

แต่ถ้าเราจะช่วยเหลือเขา เราต้องพร้อมก่อน ต้องเห็นชัดว่าเราอยู่ในภาวะที่เข้มแข็งพอ และมีปัญญา ต้องเข้าใจว่าสิ่งที่เขาทำเป็นสิ่งที่ไม่ดี จะทำให้เกิดความเลื่อมหรือเสียหายอย่างไร และอยู่ในวิสัยที่จะช่วยได้ หรือมีทางเข้าไปเกื้อกูลชักนำดึงเขาขึ้นมา

แต่ถ้าเราเป็นฝ่ายอ่อนแอกว่า เราเองอาจจะแย่ อาจจะกลายเป็นฝ่ายที่ถูกเขาชักจูงหรือดึงลงไป เพราะฉะนั้นจึงต้องประมาณกำลังของตน

เป็นอันว่า ไม่คบคนชั่ว เว้นแต่จะช่วยเหลือ แต่ตามปกติ ว่าโดยหลักการทั่วไปก็คือ คนชั่วคนไม่ดีเป็นพาล เราไม่เอา เราคบหาบัณฑิต ที่จะชักพาชีวิตไปสู่ความสุขความเจริญ ตามหลักที่ท่านว่า **ยัม เว เสวติ ตาทิโส** – คบคนใดก็เป็นเช่นคนนั้น

* ดู มิตรแท้ ๔ ประเภท และมิตรเทียม ๔ ประเภท ใน ภาคผนวก

Keeping company is regarded as an important matter. The tenet on good friends teaches that in living with others in society, knowing how to choose what company to keep is a matter of great significance. We therefore must learn to distinguish between true friends and false ones.

The lesson on the four types of *true friends* and the four types of *false friends* is quite lengthy. To touch upon just the core principle, one is advised to know true friends from false ones, and then associate only with true ones.*

The Buddha did not forbid us to associate with evil people altogether. Or we might say if that were the case we would simply abandon them all. Instead, the Buddha taught us **not to associate with evil people except for lending help to them.**

Nevertheless, if we are to help them, we must be prepared first. We must clearly see that we are in a strong enough position. We have to have the wisdom to understand that what they do is bad, and what kind of decline or damage it will cause. We must also be in a position to help them, or there is a chance for us to lend help and get them out of the trouble.

But if we are weaker than them, we might get into trouble ourselves. We might end up being induced and dragged into the trouble. We therefore have to assess our own strength.

So we are not supposed to associate with evil people except for lending help to them. But normally—speaking in terms of general principles—evil people or bad people are foolish, and we are advised to avoid them. We should instead associate with wise people, who will lead us to happiness and growth, as attested by the dictum: *yam ve sevati tādiso* “one is like the company one keeps.”

* For the four types of true friends and the four types of false friends, see the *Appendix*.

นอกจากคบกันธรรมดาแล้ว ก็รู้จักคบคนในวงการหรือกิจการงาน ใน การงานนั้น ถ้าเรารู้จักเลือกคบหาคน ก็จะเป็นทางของความเจริญก้าวหน้า เช่น คนที่ประกอบธุรกิจการค้า ก็ต้องรู้ว่าคนไหนมีความสำคัญอยู่ในวงการธุรกิจที่ตัว เกี่ยวข้อง คนไหนรู้เรื่องนั้นเรื่องนี้ดี คนไหนจะชักพาให้เข้าถึงทางของความก้าวหน้า ได้ เรารู้ว่าเราควรจะไปหาใคร ในเรื่องอะไร เรามีความต้องการอะไร มีฐานะ ประเภทไหน ควรจะไปหาคนชนิดใด ตลอดกระทั่งหนังสือแหล่งความรู้ แหล่งข้อมูล

ถ้ารู้จักเลือกคบคน รู้จักปรึกษา รู้จักเข้าหา ทั้งผู้ใหญ่ผู้น้อย และคนทุกระดับ เข้าได้หมด ก็จะทำให้เจริญก้าวหน้าประสบความสำเร็จมาก

บางคนดีกับคนที่ต่ำกว่าตน บางคนดีได้เฉพาะกับคนระดับเดียวกับตน บางคนดีกับคนเหนือตน บางคนเข้ากับผู้ใหญ่ได้ดี แต่เข้ากับเด็กไม่ได้ หรือบางคนเข้ากับเด็กได้ แต่กับผู้ใหญ่มักขัดแย้ง บางคนเข้ากับผู้น้อยได้ดี แต่เข้ากับเพื่อนร่วมงานระดับเดียวกันไม่ได้ ก็เกิดปัญหา

ถ้าเราเข้าคนได้ทุกระดับ เมื่ออยู่ในวงงาน ผู้ใหญ่ก็รักนับถือเคารพกัน ผู้น้อยก็รัก เพื่อนก็ไปด้วยกันได้ อย่างนี้ก็เรียกว่าเป็นไปด้วยดี แต่ทั้งหมดนี้ก็ต้องเข้ากับธรรมดาด้วย

เอาละ นี่ก็เป็นเรื่องของมิตรซึ่งจะต้องรู้จักแยก รู้จักคบ

๒. วางแผนจัดสรรทรัพย์ ต่อจากนั้น อีกเรื่องหนึ่งซึ่งเป็นการเตรียมตัวขึ้นสำคัญ คือการจัดสรรและวางแผนการใช้จ่ายทรัพย์ ซึ่งเป็นเรื่องใหญ่ในชีวิตของผู้ครองเรือน เพราะเงินเป็นหลักประกันของชีวิตสำหรับคฤหัสถ์ อย่างน้อยต้องให้พึ่งตัวเองได้ในทางเศรษฐกิจ เรื่องนี้พระพุทธเจ้าทรงย้ำความสำคัญอยู่เสมอต่างจากพระสงฆ์ที่ชีวิตพึ่งวัตถุผู้น้อยและญาติโยมเลี้ยง จึงเน้นการพัฒนาด้านจิตใจและความสมบูรณ์ทางปัญญา

Besides keeping company in general, we have to learn to associate with people in our occupation circle. In such circumstances, if we know what kinds of people to associate with, it will be the way to growth and progress. For example, business people must know who is of importance in the business they are concerned with, who is an expert in what field, and who would lead us to the way to progress. We must know who to approach and in what matter, what our wants are, what kinds of things we are dealing with, what types of people to approach, and what books are sources of knowledge and information.

If we know what kinds of people to choose to associate with, how to consult them, how to approach both superiors and subordinates, and how to get along well with people of all levels, we will grow and progress with great success.

Some people are on good terms with their subordinates, others only with their peers, and still others with their superiors. Some are on good terms with their seniors, but not with the younger generation. Or some are on good terms with the younger generation, but often clash with their seniors. Others are on good terms with their subordinates, but not with their colleagues of the same level. All these can spell trouble for them.

If we can get along well with people of all levels, when we are in our occupation circle, our seniors will show their admiration and respect for us, our subordinates will admire us, and our peers will also be on friendly terms with us. This means that things are going smoothly. In any event, all these have to be in accord with righteousness.

So this has to do with friends, who we have to distinguish and learn how to associate with.

2. Planning to allocate one's wealth. Next, another important step in getting prepared is *allocating and planning to expend wealth*. This is a major issue in household life, for money is a guarantee for a householder. At least we have to be economically self-reliant. The Buddha often stressed its importance. A householder is different from a monk, whose life depends little on material things, and who is provided for by lay patrons. [For a monk,] emphasis is laid instead on mind development and the perfectness of wisdom.

เพราะฉะนั้น คฤหัสถ์จะต้องมีความมั่นใจในเรื่องทรัพย์นี้ทั้ง ๒ ชั้น คือ ทั้งชั้นมีทรัพย์พอที่จะใช้จ่าย และชั้นใช้จ่ายทรัพย์พอดีกับความเป็นอยู่ ในการที่จะมีชีวิตที่ดั่งงามมีความสุข และเป็นส่วนร่วมที่สร้างสรรค์ของสังคม โดยมีหลักการจัดสรรทรัพย์และวางแผนการใช้จ่ายไว้เป็นอย่างดี ทั้งนี้ จะจัดสรรอย่างไร ก็ให้เหมาะกับยุคสมัยท้องถิ่นนั้น แต่ต้องวางแผนให้มั่นใจ

ในขั้นต้น การจะมีทรัพย์เพียงพอที่จะใช้จ่าย ให้อย่างน้อยเพียงตนได้ทางเศรษฐกิจนั้น ก็โยงย้อนไปถึงการมีฐานที่ต้องเตรียมไว้ดีแล้วถึง ๒ ชั้น (สัมพันธ์กับการทำหน้าที่ของพ่อแม่ ครูอาจารย์ ในหลักทศ ๖) คือ

๑. การศึกษาศิลปวิทยา เพื่อให้มีวิชาที่จะหาเลี้ยงชีพ โดยมีทั้งความรู้ดี และมีฝีมือถึง ด้วยความซำของศาสตร์ เชี่ยวชาญศิลป์ อย่างน้อยด้านหนึ่ง ซึ่งจะพื้นฐานรองรับการงานอาชีพของตน และเป็นส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมเสริมความมั่นคงของประเทศชาติ

๒. การประกอบอาชีพ โดยนำศิลปวิทยาที่ได้ศึกษาเชี่ยวชาญชำของนั้น มาใช้ทำงานหาเลี้ยงชีพที่สุจริต ประกอบอาชีพที่เกื้อกูลแก่เพื่อนมนุษย์ อำนวยประโยชน์แก่สังคม และเอื้อต่อการพัฒนาชีวิตของตนเอง

เมื่อทำงานประกอบอาชีพ ก็ถึงตอนที่จะมีทรัพย์ และในตอนนี้ พระพุทธเจ้าก็ทรงเห็นว่า ให้ทำงานด้วยความใสใจรับผิดชอบ และรู้จักจัดการ โดยมีความขยันหมั่นเพียร สามารถก่อให้เกิดทรัพย์และเก็บรวบรวมทุนให้เพิ่มพูนเหมือนดังแมลงผึ้งที่ขยันหมั่นเพียร มีวินัยและสามัคคี เก็บรวบรวมน้ำหวานและเกสรที่ละเอียดกล่น้อยมา สร้างรังใหญ่ หรือเหมือนปลวกตัวน้อยร่วมกันก่อจอมปลวกที่ใหญ่ขึ้นได้

Therefore, householders must have assurance of wealth in these two steps: having sufficient wealth to spend and spending the wealth in a way commensurate with their living so as to enjoy a virtuous and happy life and to contribute constructively to society. This is based upon the tenet on proper wealth allocation and expenditure planning. In this regard, how to allocate wealth must be appropriate for a given time and place, but planning is by all means necessary to gain assurance.

In the initial step, to have sufficient wealth to spend, at least to the extent of economic self-reliance, harks back to having a double-tier well-prepared base (*related to parents and teachers doing their duties in accord with the tenet on the six directions*) namely:

1. Studying arts and sciences: so as to master a certain field of study to earn a living with both good knowledge and up-to-par skills. Proficiency in a science or expertise in an art at least in one area will serve as a basis for one's own occupation and as a contribution to social development and enhancement to national stability.

2. Earning a living: by employing the proficiently acquired art or science to make an honest living, having an occupation that is favorable to fellow humans, i.e. that brings about social benefits, and that is conducive to the development of one's own life.

When one earns a livelihood, there comes the time when wealth will arise. On this the Buddha stressed that one should work attentively and responsibly and know how to manage. Working diligently can bring wealth and accrue funds just as bees are busy and disciplined, working in unison to collect nectar and pollen little by little to build a big hive, or just like little termites joining forces to build up a large termite mound.

Once wealth has arisen like this, there comes the time to employ the tenet on allocating and planning how to spend it, which is the real concern of making a living.

In the Buddha's lifetime, he preached the general principle suitable for people in those days that one's wealth should be divided into four portions:

One portion is for supporting oneself, one's family, one's parents, people under one's responsibility, and people worthy of support, as well as for doing good things—to make merit and to do what is beneficial to society.

Two more portions are to be spent for occupational purposes. For instance, a businessman might invest in his career. The investment in work and business involves both personal and public interests. The Buddha gave a lot of weight to this, thus allotting up to two portions.

The other portion, the fourth one, goes for saving, as a life insurance for a rainy day, e.g. when one falls ill or when there is an accident, calamity, or something unexpected happening. There must be some money kept in reserve.

So the Buddha preached what was suitable for people in those days that wealth should be allocated into four portions: one for spending, two for conducting business, and one for saving. This tenet can be applied in our wealth management planning for all sorts of expenditure so that we will feel at ease that our lives will be secure. Those who are good at wealth allocation will gain confidence, and their lives will also be secure.

Now that everything is in place, we can comfortably proceed to worship the directions.

Stage 3: Worshiping the six directions

1. Worshiping the six directions. What is directions worshiping? Our living in this world is, in effect, being in the environment in which especially our fellow humans are related to us in different statuses.

เปรียบคนทั้งหลายที่อยู่ในฐานะต่างๆ ก็เหมือนกับเป็นทศน้อยใหญ่ ที่อยู่ล้อมรอบ ซึ่งเราจะต้องปฏิบัติให้ถูกต้อง จึงจะมีชีวิตอยู่ด้วยดีมีความสุข ความเจริญ

การไหว้ทศ ก็คือการปฏิบัติโดยถูกต้องต่อบุคคลเหล่านั้น

คนที่บัญญัติเรื่องทศนั้น เขาบัญญัติโดยเอาทศที่พระอาทิตย์ขึ้นเป็นหลัก เพราะฉะนั้น เขาจึงหันหน้าไปหาพระอาทิตย์ก่อน พระอาทิตย์ขึ้นทางไหน ก็หันหน้าไปทางนั้น พอเห็นพระอาทิตย์แล้วก็เริ่มกำหนดทิศ ก็เลยถือว่า ทศเบื้องหน้า เป็นทิศตะวันออก

ดังนั้น ภาษบาลีจึงเรียกทิศตะวันออกว่า *ปุรตถิมทิศ* คือทิศบูรพา แปลว่า ทิศข้างหน้า ก็คือทิศตะวันออก

(๑) *ทิศเบื้องหน้า* เป็นทิศที่มาก่อน บุคคลที่มาก่อนเราก็คือ พ่อแม่ ท่านเกิดก่อนเรา และเป็นผู้นำเรา เริ่มตั้งแต่ให้ชีวิตและเลี้ยงดูเรา เพราะฉะนั้น ทิศแรกจึงได้แก่ พ่อแม่

ไหว้ทิศเบื้องหน้า ก็คือปฏิบัติหน้าที่ต่อพ่อแม่ เคารพบำรุงพ่อแม่ให้ถูกต้อง เช่น ท่านเลี้ยงดูเรามาแล้ว ก็เลี้ยงท่านตอบ ช่วยเหลือทำกิจธุระการงานของท่าน ดำรงรักษาวงศ์ตระกูล ประพฤติให้สมควรแก่ความเป็นทายาท และเมื่อท่านล่วงลับไปแล้วก็ทำบุญอุทิศให้ท่าน นี้อำนาจหลักที่เรียนมาแล้ว และถ้าตัวเองไปเป็นพ่อแม่ ก็ปฏิบัติต่อลูกตามหลักที่ท่านจัดไว้ด้วยกัน

(๒) *ทิศเบื้องขวา* พอหันหน้าไปทางตะวันออก ข้างขวามือก็เป็นทิศใต้ ท่านเรียกว่าทิศเบื้องขวา คือทักษิณทิศ

ทักษิณหรือขวานี้ คติโบราณถือเป็นเรื่องของการแสดงความเคารพ อะไรไว้ทางขวาก็หมายความว่าเราเคารพ ทิศเบื้องขวาก็เลยยกให้อาจารย์ จัดครูอาจารย์เป็นทิศเบื้องขวา ก็ปฏิบัติหน้าที่ต่อครูอาจารย์ให้ถูกต้อง

People in different statuses are likened to the major and minor directions around us, who we have to treat properly so that we can enjoy a virtuous life with happiness and prosperity.

Directions worshiping is, in effect, treating those people rightly.

The person who first designated the directions based his designation on the direction in which the sun rose. Therefore, he first turned to the sun, i.e. turning to face where the sun rose. Once he saw the sun, he started to designate the directions. The one in front of him was held to be the east.

Therefore, the direction of sunrise is called in Pali *puratthima-disa*, i.e. the direction before, meaning the “forward direction,” namely the east.

(1) The “forward direction” is the one that comes before the others. Those who have come before us are our parents. They were born before us, and are our leaders, starting with giving us lives and then bringing us up. The first direction therefore refers to parents.

To worship the “forward direction” is to do duties towards one’s parents, and revering and supporting them properly. For example, just as they have brought us up, so we provide for them in return. We should assist them with their tasks, maintain and preserve the family name, behave in a way befitting an heir, and, after their passing away, make merit and dedicate it to them. This is simply what we have all learned. If we are parents ourselves, we should treat our children in accordance with the counterpart teachings.

(2) The “right direction”. When we are facing the east, the right-hand side is the southern direction. The “right direction” is thus the south.

The south or the right-hand direction, according to ancient lore, has to do with paying respect. What is placed on the right-hand side is to be respected. The right-hand direction is thus assigned to teachers. Teachers are the right-hand direction and should be treated properly as such.

(๓) **ทิตเบื่องหลัง** หมายถึงคนที่มาทีหลัง ซึ่งตอนแรกเมื่อเราเกิดมายังไม่มี ก็คือ บุตร ภรรยา หรือถ้าเป็นผู้หญิงก็ได้แก่สามีกับลูก ตอนเราเกิดยังไม่มี มามีทีหลัง เพราะฉะนั้นจึงเป็นทิตเบื่องหลัง ก็ต้องปฏิบัติหน้าที่ต่อสามี ภรรยา และบุตร ให้ถูกต้อง

(๔) **ทิตเบื่องซ้าย** ได้แก่ มิตรสหายและผู้ร่วมงาน ซึ่งเป็นผู้อยู่เคียงข้าง ช่วยประคับประคองสนับสนุน ก็ต้องปฏิบัติหน้าที่ต่อกันให้ถูกต้อง

(๕) **ทิตเบื่องล่าง** ได้แก่ ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา ตลอดจนคนงาน ลูกจ้าง และคนรับใช้ ต้องเอาใจใส่ ดูแลสุขทุกข์ ให้เขาอยู่ดี อบอุ่น และคุ้มครองให้เขาได้รับความเป็นธรรม

ส่วนทางฝ่ายลูกจ้าง และคนงาน ก็ต้องตั้งใจทำงานให้ได้ผลดี มีน้ำใจ รักสมัครสมาน

(๖) **ทิตเบื่องบน** ได้แก่ พระสงฆ์ ซึ่งเป็นผู้ที่เราเคารพนับถือ เราก็ต้องปฏิบัติหน้าที่ต่อท่านให้ถูกต้อง ให้ท่านสามารถดำรงรักษาธรรมไว้ให้แก่สังคม

ส่วนทางฝ่ายพระสงฆ์ก็มีหน้าที่ปฏิบัติต่อชาวบ้านให้ถูกต้อง โดยเฉพาะต้องให้ธรรม และชักจูงให้เขาตั้งอยู่ในธรรม ซึ่งพระพุทธเจ้าตรัสไว้ถึง ๖ ข้อ*

เป็นอันว่าครบ ๖ ทิต การไหว้ทิต ก็คือ การปฏิบัติหน้าที่ต่อบุคคลที่อยู่ในฐานะต่างๆ ที่เราเกี่ยวข้องในสังคมให้ถูกต้อง

เมื่อเราปฏิบัติหน้าที่ต่อบุคคลเหล่านั้นถูกต้องแล้ว ก็ทำให้ชีวิตปลอดโปร่ง เป็นอยู่และดำเนินไปด้วยดี ท่านเรียกว่ามีความสุขสวัสดิ์ สังคมก็เรียบร้อย รมเย็น มีน้คง

* ดู รายละเอียดวิธีปฏิบัติต่อทิตทั้ง ๖ ใน ภาคผนวก

(3) *The “rearward direction”* refers to those who have come after us, as they were not there when we were born—namely children and wife, or husband and children if we are women. When we were born, they were not there; they came afterwards. They are thus the rearward direction. They should all be treated rightly—husbands, wives, and children.

(4) *The “left direction,”* namely friends and colleagues, who stand beside us, providing support and encouragement for us. These should be mutually treated properly as well.

(5) *The nadir or “lower direction”* refers to people who are our subordinates including workers, employees, and servants. We have to take good care of them to ensure their well-being and give them reassurance as well as protecting them so that they are justly treated.

On the part of employees and workers, they should work attentively and effectively, with a helpful disposition and in friendly accord.

(6) *The zenith or “upper direction”* refers to monks, who we respect. We have to do our duties towards them properly so that they can maintain righteousness for our society.

Monks, on the other hand, have duties to do towards lay people especially in imparting the Dhamma and persuading them to be established in righteousness. As many as six such duties were preached by the Buddha.*

Thus the six directions are completely dealt with. *Worshipping the directions* effectively means doing our duties properly towards people of different statuses we are related to in society.

When we treat these people properly, our lives will be without anxiety, well lived, and proceeding smoothly—prosperous and happy—while society will be in good order, pleasant, and secure.

* For details on how to behave towards the six directions, see the *Appendix*.

เมื่อเราไหว้ทิศได้ถูกต้องอย่างนี้ ก็เป็นมงคล นำความสุขความเจริญ มาให้อย่างแน่นอน เป็นการไหว้ทิศแบบอารยชน

ไม่ใช่ไปยืนไหว้ หรือนั่งกราบทิศตะวันออก ทิศเหนือ ฯลฯ เหมือน สิ่งกาลกามาณพ

๒. สังคหัตถุ ๔ หลังจากตรัสเรื่องทิศ ๖ แล้ว ในที่สุดพระพุทธเจ้าก็ ทรงปิดท้ายด้วย สังคหัตถุ ๔

ขออธิบายว่า บุคคลที่อยู่แวดล้อมเราทั้ง ๖ ทิศนั้น เรามีหน้าที่ที่จะ ปฏิบัติต่างกันไปแต่ละทิศ แต่ในที่สุดทุกคนก็เป็นสมาชิกของสังคมเดียวกัน ดังนั้น จึงต้องมีสังคหัตถุ ๔ นี้ไว้ สำหรับใช้กับทุกคนทั่วทั้งสังคม พระพุทธเจ้าจึง ตรัสสังคหัตถุ ๔ ไว้คุ้มครองอีกทีหนึ่งว่า เราอยู่ในสังคมจะต้องใช้สังคหัตถุ ๔ นี้กับทุกคน

สังคหัตถุ ๔ นี้เป็นธรรมภาคปฏิบัติ จะเห็นว่า ในธรรมหมวดนี้ไม่พูด ถึงเมตตากรุณาเลย เพราะอันนั้นเป็นคุณธรรมในใจ ในที่นี้เอาแต่เรื่องการปฏิบัติ ที่แสดงออกภายนอกจริงๆ

สังคหัตถุ แปลว่า หลักการสงเคราะห์ คือ หลักการยึดเหนี่ยวใจคน และประสานหมู่ชนไว้ในสามัคคี ทำให้ตนเองก็เป็นที่รัก และชุมชนก็รวมกันอยู่ได้ ไม่แตกแยกกระจัดกระจาย ทำให้สังคมมีเอกภาพและมีความมั่นคง สังคหัตถุ ๔ คือ

(๑) ทาน การให้ปัน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เฉลี่ยเจือจาน แจกจ่าย ช่วยเหลือ ด้วยสิ่งของ ทรัพย์สินเงินทอง ตลอดจนวิชาความรู้ (ช่วยด้วยทุน สิ่งของ หรือ ความรู้)

- ให้ด้วยเมตตา แสดงน้ำใจไมตรี สร้างเสริมมิตรภาพ
- ให้ด้วยกรุณา ช่วยปลดเปลื้องความทุกข์ความเดือดร้อน
- ให้ด้วยมุทิตา ส่งเสริมผู้ทำความดี คนที่ทำงานสร้างสรรค์ เจริญก้าวหน้า

When we worship the directions correctly thus, it is auspicious, definitely leading to happiness and progress. This is the way civilized people worship the directions.

It is neither standing and saluting, nor sitting and prostrating to, the east, the north, etc. as Siṅgāḷaka did.

2. The four principles of social integration (Saṅgahavatthu).

After preaching the six directions, the Buddha finally concluded with the four principles of social integration.

Let me explain that we have different duties towards different people around us in the six directions. But ultimately these people are all members of the same society. These principles are therefore needed for all members of the entire society. That is why the Buddha reiterated at the end that we, who live in society, need to apply these principles to everybody.

The four principles of social integration are Dhamma in practical terms. It can be seen that in this set of Dhamma items, nothing is said about loving-kindness or compassion, as these are virtuous qualities within the heart, whereas we are here dealing only with practice which is actually expressed outwardly.

Saṅgahavatthu means the principles for holding together, i.e. binding the hearts and uniting people in one's group, endearing oneself to others while enabling the community to be integrated, without falling apart into scattered pieces, thus making society unified and secure. The four principles of social integration are as follows:

(1) *Dāna* — sharing, being generous, apportioning out helpfully, giving out, helping with material things, money, as well as academic knowledge (*helping with funds, material things, or knowledge*);

– giving with loving-kindness, expressing goodwill, promoting friendship;

– giving with compassion, helping to rid others of suffering and trouble;

– giving with sympathetic joy, encouraging those who do good deeds and those who work constructively to bring about growth and progress.

(๒) ปิยวาจา พูดอย่างรักกัน ใช้คำสุภาพ ให้เกียรติกัน พูดด้วยความหวังดีมีน้ำใจ บอกแจ้งสิ่งที่เป็นประโยชน์ (ช่วยด้วยถ้อยคำ)

- พูดด้วยเมตตา ทักทายปราศรัยแสดงน้ำใจไมตรี พาที่สุภาพ
- พูดด้วยกรุณา เห็นใจ ปลอดภัย แนะนำ ให้คำปรึกษา บอกทาง

แก้ปัญหา

- พูดด้วยมุทิตา พูดให้กำลังใจ แสดงความส่งเสริมสนับสนุน

(๓) อุตถจริยา ทำประโยชน์แก่เขา สละเรี่ยวแรงกำลังกาย กำลังความสามารถ ช่วยเหลือผู้อื่น และบำเพ็ญประโยชน์ (ช่วยด้วยกำลังแรงงาน)

- ช่วยด้วยเมตตา แบ่งเบาภาระ ร่วมมือ แสดงน้ำใจไมตรี
- ช่วยด้วยกรุณา นำพาผู้อ่อนแอหรือตกอยู่ในอันตรายให้หลุดรอดพ้นภัย
- ช่วยด้วยมุทิตา ให้กำลังใจสนับสนุนร่วมมือแก่ผู้ทำความดีและเข้าร่วม

กิจกรรมที่เป็นประโยชน์

(๔) สมานัตตตา เอาตัวเข้าเสมอสมาน ร่วมหมู่ ร่วมมือ ร่วมจุดหมาย ร่วมแก้ไขปัญหา ร่วมสุขร่วมทุกข์ ปฏิบัติต่อกันโดยเสมอภาค เสมอต้นเสมอปลาย ด้วยเมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา ให้เหมาะกับแต่ละสถานการณ์ (ช่วยด้วยการร่วมสร้างสรรค์และแก้ปัญหา)

เป็นอันว่าครบถ้วนแล้ว

ทั้งหมดนี้ พระพุทธเจ้าตรัสไว้เป็นแบบแผน ท่านเรียกว่า **วินัยของคฤหัสถ์** (วินัยชาวบ้าน)

คำว่า **วินัยของคฤหัสถ์** นี้ เป็นคำที่พระอรรถกถาจารย์มาเรียกอีกทีหนึ่ง ซึ่งก็เป็นคำที่เหมาะสมดี เป็นชุด เป็นลำดับ

(2) *Piyavācā* — speaking in endearing terms, using polite language, being courteous to one another, speaking with good wishes and thoughtfulness, imparting what is useful (*helping with speech*);

– speaking with loving-kindness, greeting and conversing with goodwill, speaking politely;

– speaking with compassion, showing sympathy, offering solace, giving advice, providing counsel, pointing out solutions to problems;

– speaking with sympathetic joy, speaking to boost morale, expressing encouragement and support.

(3) *Atthacariyā* — doing favors to others, devoting one's physical strength and the strength of one's ability to helping others and doing charity work (*helping with physical or mental labor*);

– helping with loving-kindness, relieving another's burden by sharing it with him, cooperating, showing goodwill;

– helping with compassion, rescuing weaker ones or those in danger from the peril;

– helping with sympathetic joy, giving support and cooperation to those doing good deeds and taking part in helpful activities.

(4) *Samānattatā* — contributing oneself to even and equal treatment in one's group, participating in group activities, cooperating, sharing the common goal, taking part in problem solving, sharing both weal and woe, treating each other with equality and consistency, with loving-kindness, compassion, sympathetic joy, and equanimity, as suitable for each given situation (*helping by participating constructively and solving problems*).

And thus completes the entire system.

All these the Buddha preached as a model called **householder's discipline** (the layman's discipline).

The term *layman's discipline* was subsequently coined by the commentator. It is quite an appropriate term, suggesting both a series and a sequence.

ชาวพุทธ และมนุษย์ทุกคน ควรจะยึดถือข้อปฏิบัติในสังคาลกสูตรนี้เป็นหลักในการดำเนินชีวิต

เมื่อได้หลักนี้เป็นพื้นฐานที่ดีแล้ว ก็บำเพ็ญคุณธรรมอย่างอื่นต่อไปได้สะดวก เพราะสร้างฐานไว้ดีแล้ว ชีวิตของเราจะมีความมั่นคง ทั้งในด้านเศรษฐกิจเกี่ยวกับเรื่องทรัพย์สินเงินทอง และในด้านการอยู่ร่วมสังคม เรียกร้อยสบายใจ

ต่อจากนั้นก็บำเพ็ญคุณความดีตามหลักธรรมข้ออื่นยิ่งขึ้นไปอีก ซึ่งจะปฏิบัติก้าวหน้าไปอย่างไรก็ได้ เพราะวางฐานไว้เรียบร้อยแล้ว

ทั้งหมดนี้คือหลักหรือแบบแผนชีวิตของคฤหัสถ์

แม้แต่พระ เมื่อลาสิกขาไปเป็นคฤหัสถ์ ก็ต้องขอให้ท่านนำเอาหลักนี้ไปเป็นเครื่องเตือนใจตนและทบทวน เพื่อจะได้ดำเนินตามพระพุทธรประสงค์ และช่วยแนะนำผู้อื่นต่อไป

นำพาชีวิตไปให้ถึงจุดหมาย

เมื่อเตรียมพื้นฐานหรือวางฐานชีวิตเรียบร้อยแล้ว ก็มาดูหลักต่อจากนั้น เพื่อดำเนินชีวิตให้ก้าวหน้า จะได้ประสบความสำเร็จที่สูงขึ้นไปจากพื้นฐานนั้น จนบรรลุจุดหมาย

คนเราเกิดมาก็มุ่งหาสิ่งที่เรียกว่า *ประโยชน์* ซึ่งในทางพระพุทธศาสนาเรียกว่า *อัตถะ* ซึ่งแปลอีกอย่างหนึ่งว่า “จุดมุ่งหมาย”

เราควรจะมีจุดหมายของชีวิต ที่ถูกต้อง ดีจริง เป็นประโยชน์จริง ซึ่งพระพุทธเจ้าตรัสแบ่งไว้เป็น ๓ ระดับ หรือแบบย่อเป็น ๒ ระดับ เรียกว่า *อัตถะ* แปลว่า “จุดหมาย” หรือ “ประโยชน์”

คนเราเกิดมาแล้ว ไม่ควรมีชีวิตอยู่อย่างเลื่อนลอย แล้วก็ตายไปเปล่าๆ แต่ควรอยู่อย่างมีจุดหมาย ที่เป็นอัตถะ คือเป็นประโยชน์อย่างแท้จริง ที่ท่านพิสูจน์แล้ว และบอกไว้ให้ที่นี่

Buddhists and all people are advised to adhere to the items of practice in *Singālaka Sutta* as the guiding principle in conducting their lives.

Once we have established this guiding principle as a good foundation, we can proceed to further cultivate other virtues handily. Thanks to the firmly established foundation, our lives will be secure—both on the economic front, in terms of wealth, and on the front of living with others in society—without problem and with ease of mind.

From now on, we can further cultivate our virtue in accordance with other tenets. We can practice and make progress in whatever way we want to, due to the already well-laid foundation.

All this is the guiding principle or model for secular life.

Even those after leaving monkhood to return to a layman's life are advised to employ this guiding principle as a self-reminder and as a review so that they will fulfill the Buddha's wish and help advise others as well.

Steering one's life to the objectives

After having methodically prepared the basis, or laid down the foundation, for our lives in this way, we now take a look at the next tenet so that we can lead our lives, making progress to attain higher success from that foundation until we accomplish the objectives.

Once born a human, one aims to look for what is called *benefit*, which in Buddhism is called *attha*, which in turn also means "objective."

We should have a goal of life that is right, really good, and truly beneficial. This was divided by the Buddha into three levels, or two in abbreviated form, called *attha*, meaning "objective" or "benefit."

Once born, we should not live without any basis and then die vacuously. Instead, we should live with objectives which constitute *attha*, i.e. which are truly beneficial, and which have been proven and imparted by the Buddha.

จุดหมายของชีวิต ๓ ระดับนั้น คือ

(๑) **ประโยชน์ต่อหน้า** เรียกว่า **ทิฐฐธัมมิกัตถะ ทิฏฐุธรรม** แปลว่า สิ่งที่ตามองเห็น หรือทันเห็น จึงแปลกันว่าประโยชน์ปัจจุบัน หรือประโยชน์ทันตา ได้แก่ประโยชน์ระดับที่ตามองเห็น ได้แก่ การมีทรัพย์สินเงินทอง ความเป็นที่ยอมรับในสังคม มีมิตรสหายบริวาร ชีวิตครอบครัวที่ดี การมีร่างกายแข็งแรงไร้โรค เป็นต้น

(๒) **ประโยชน์เลียดาเห็น** คือ ประโยชน์ในขั้นที่ลึกลงไป แปลกันว่า ประโยชน์เบื้องหน้า ภาษบาลีเรียกว่า **สัมปรายักัตถะ** เบื้องหน้า ก็คือ ลึกลงไป ตาไม่เห็น

ประโยชน์ที่เป็นจุดหมายขั้นตาไม่เห็น คือเรื่องนามธรรม เกี่ยวกับคุณธรรมความดี ที่เป็นการพัฒนาชีวิตจิตใจ ให้มีความสุขความซึ้งใจอย่างประณีตที่ตามองไม่เห็น เช่น ความสุขใจ อิ่มใจ ภูมิใจ มั่นใจ ความรู้สึกในคุณค่า และความหมายของชีวิต ที่เกิดจาก

- ศรัทธา มีหลักใจ ที่ยึดเหนี่ยวนำทาง ให้ไม่อ้างว้าง ให้มั่นใจในความดีและกรรมดี

- การดำรงอยู่ในความประพฤติที่ดีงาม ตั้งอยู่ในความสุจริต

- ความมีจิตใจกว้างขวาง เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ได้ช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ ได้เสียสละบำเพ็ญประโยชน์ ตลอดจน

- การสละกิเลสในจิตใจออกไปได้ ให้ใจโล่งใจโปร่งผ่องใส และ

- มีปัญญาที่รู้เข้าใจสิ่งทั้งหลายถูกต้องตามเป็นจริง

ทั้งหมดนี้เป็นประโยชน์ขั้นที่ยิ่งล้ำลึกซึ่ง เลียดจากที่ตามองเห็น

ในขั้นแรก ประโยชน์ที่ตามองเห็น โดยมากเป็นประโยชน์ที่เราเอาเข้ามาให้ตัวเอง เช่น ทรัพย์สินเงินทอง ซึ่งเป็นหลักประกันชีวิตในโลก

The three levels of life's objectives are as follows:

(1) Temporal benefits, called **ditṭhadhammikattha**. As the word *ditṭhadhamma* means "what can be perceived by the eye, or immediately seen," this level of benefits is often translated as "present benefits" or "temporal benefits," referring to benefits perceptible to the eye such as wealth, social recognition, friends and followers, happy family life, strong physical health, freedom from disease, etc.

(2) Spiritual benefits, namely more profound benefits, often translated as further benefits, called **samparāyikattha** in Pali. By further is meant more profound, beyond perception by the eye.

Benefits that constitute objectives not immediately perceptible to the eye are abstract in nature, having to do with virtue or goodness that develops one's life and mind to gain such subtle happiness and absorption imperceptible to the eye as bliss, gratification, self-esteem, confidence, and appreciation of life's value and meaning arising from:

- confidence, having a steering principle for the mind to adhere to, without feeling lonesome, but gaining confidence in goodness and good kamma;
- maintaining good conduct, and being established in honesty;
- being magnanimous and generous, getting to help fellow humans, getting to devote oneself for beneficent purposes;
- getting rid of mental defilements, resulting in a mind that is anxiety-free, relieved, and radiant; and
- having wisdom, knowing and understanding all things properly the way they really are.

All these are more profound benefits beyond what is perceptible to the eye.

On the first level, temporal benefits are mostly those we acquire for ourselves, such as wealth, which serves as life's guarantee in this world.

แต่พอถึงประโยชน์ขั้นที่สองนี้ ทรัพย์สินเงินทองหรือประโยชน์ซึ่งตามองเห็นที่เข้ามาเมื่อกี้มันกลับออกไป คือออกไปทำประโยชน์ให้เกิดขึ้นแก่ผู้อื่น หรือวงสังคม และเป็นเรื่องของการทำสิ่งที่ดีงาม บำเพ็ญความดีที่ทำให้เกิดความสุภาพทางจิตใจ

ในขั้นแรกได้ความสุขทางด้านร่างกาย แต่ในขั้นนี้มีความสุขทางจิตใจ ในขั้นแรกมีความสุขจากการได้จากการเอา แต่ในขั้นนี้มีความสุขจากการให้ จากการทำใจมีคุณธรรม เป็นการพัฒนาชีวิตให้ได้ประโยชน์สูงขึ้นไปอีกขั้นหนึ่ง จึงเรียกว่า **สัมปรายิกัตถะ**

(๓) ประโยชน์สูงสุด คือ การมีปัญญารู้เท่าทันโลกและชีวิต จนกระทั่งจิตใจเป็นอิสระ ไร้ทุกข์ เรียกว่า **ปรมัตถะ**

คนที่บรรลุสัมปรายิกัตถะนั้น อยู่ในขั้นของความดี แต่พึงทราบว่า คนดีก็ยังมีทุกข์ คนชั่วก็มีทุกข์แบบคนชั่ว คนดีก็มีทุกข์แบบคนดี

คนดีทำความดี ก็มักอยากให้เขาชมบ้าง บางคนทำดีแล้วเห็นว่าไม่ได้ผลที่ต้องการ ก็บอกว่าแหม... ทำดีแล้วไม่ได้ดีสักที อย่างนี้แสดงว่ายังมีความหวังผลอยู่ พอไม่สมหวังก็เศร้า เพราะฉะนั้น ถึงแม้เป็นคนทำความดี ก็ยังมีทุกข์ได้อยู่

แต่ยิ่งกว่านั้นไปอีก ก็คือ ทุกชีวิต ทุกคน ไม่ว่าคนดีหรือคนชั่ว ก็ล้วนอยู่ในโลก และอยู่ภายใต้กฎธรรมชาติ คือความจริงของธรรมชาติว่า สิ่งทั้งหลายล้วนไม่เที่ยง มีความผันผวนปรวนแปรไป ไม่คงอยู่ยั่งยืนตลอดไป เป็นไปตามเหตุปัจจัย

But when it comes to the second level of benefits, the wealth or benefits perceptible to the eye that have just come in will go out instead—go out in order to bring forth benefits for others or for society. This has to do with doing good things, cultivating goodness that brings mental happiness.

On the first level, we obtain physical happiness, but on this level we obtain mental happiness. On the first level, we derive happiness from taking, but on this level we derive happiness from giving, out of a virtuous mind. This is, in effect, the development of life, aiming for benefits one level higher up, thereby being called *samparāyikattha*.

(3) Highest benefits. Possessed of wisdom, one knows the world and life precisely the way they actually are to the extent that the mind is liberated, with no more suffering. This is called **paramattha**.

Those who have achieved the further benefits are in the stage of goodness. Nevertheless, it should be known that even good people still suffer. Just as bad people suffer in bad people's way, so too good people suffer in good people's manner.

Good people doing good things often want some commendation. Some people who have done something good but who do not get the desired result might say thus: "Well, well! Now that I have already done good deeds, but why do good results keep eluding me?" This shows that they still hope for something in return. Once their hopes are not fulfilled, they become upset. Therefore, even people doing good deeds are still subject to suffering.

But more importantly, every life—every person, whether good or evil—is in this world and under the law of nature, namely the natural truth that all things are impermanent, subject to vicissitudes, not eternally constant, and subject to causes and conditions.

เมื่อประสบความเปลี่ยนแปลงผันผวนแปรไปอย่างนี้ มีการได้สิ่ง
ที่ปรารถนา แต่ต่อมาก็พลัดพรากจากของรัก เป็นต้น คือพบสิ่งที่ชอบใจบ้าง ไม่
ชอบใจบ้าง ก็ประสบสุขและทุกข์ เรียกว่า พุ-พุด ยุด-พอง ไปตามสถานการณ์
คนดีจึงยังมีปัญหาได้

แต่พอถึงประโยชน์สูงสุดคือ ปรมาตถ์ แล้ว จะมีปัญญารู้เท่าทันความ
จริงของโลกและชีวิต มองเห็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา มีจิตใจบริสุทธิ์หลุดพ้นเป็น
อิสระ ไร้ทุกข์

ถึงจะประสบโลกธรรม ไม่ว่าฝ่ายร้ายฝ่ายดี คือได้ลาภ เสื่อมลาภ ได้ยศ
เสื่อมยศ นิินหา สรรเสริญ สุขหรือทุกข์ ก็รู้ทันตามเป็นจริง จิตใจไม่หวั่นไหว
เรื่องชั่วนั้นพ้นไปนานแล้ว แล้วยังไม่ทุกข์เพราะความดีด้วย เลยพ้นไปอีกชั้นหนึ่ง
ยิ่งกว่านั้น ยังสามารถเอาประโยชน์และใช้ประโยชน์ ทั้งสิ่งที่น่าพอใจ
และสิ่งไม่น่าพอใจนั้นด้วย กับทั้งเป็นหลักให้แก่ผู้อื่นท่ามกลางกระแสที่ปั่นป่วน
ผันแปรในโลก

นี่เรียกว่ามาถึงประโยชน์ขั้นสูงสุด หลุดพ้นอยู่นอกเหนือสิ่งผูกมัด กิเลส
และความทุกข์ทาบไม่ถึง ปลอดภัยโปร่งโล่งเบา ผ่องใสเบิกบานได้ตลอดเวลา

ทั้งสามขั้นนี้เรียกว่า อัถะ หรือจุดหมายของชีวิต ๓ ระดับ ที่เราควรจะ
เข้าไปขั้นให้ถึง

เมื่อเกิดเป็นมนุษย์แล้ว จะต้องให้ได้อย่างน้อยขั้นที่หนึ่ง คือ ศึกษู
ธัมมิกัตถะ หรือประโยชน์ที่ตามองเห็น ให้มีทรัพย์สินเงินทอง อย่างน้อยพอพึ่ง
ตัวเองได้ สามารถล้งคัมกับคนอื่นได้ มีชีวิตครอบครัวก็อยู่กันดี รักษาสุขภาพไว้

When confronted with vicissitudes—for example, having gained what is coveted and then losing it, or being faced with what is to one's liking on one occasion and what is not on another—one will experience happiness and suffering—elation vs. depression, or [conversely] deflation vs. inflation, so to speak—varying by each given situation. So even good people can still have problems.

However, when it comes to the highest benefits or paramattha, one is possessed of the wisdom to know the truth about the world and about life the way they really are, seeing impermanence, suffering, and non-self, with a mind that is pure, delivered, free, and with no more suffering.

Even when confronted with worldly conditions no matter whether desirable or undesirable—namely gain or loss, dignity or obscurity, blame or praise, happiness or suffering—one knows things precisely the way they actually are and is not perturbed. As his mind has long gone beyond what is evil, now he also experiences no suffering because of goodness. This is liberation one step further.

Moreover, he can take advantage and make use of both what is pleasant and what is unpleasant. At the same time, he serves as an example for others in the midst of the current of vicissitudes in this world.

This is called having attained the highest level of benefits, being liberated from all bondages and defilements, and being beyond the reach of suffering—ever anxiety-free, relieved, radiant, and cheerful.

All the three levels are called *attha* or three levels of life's objectives that we should access and attain.

Having been born a human being, one should achieve at least the first level, i.e. *ditṭhadhammikattha*, or the temporal benefits, by having earned enough wealth at least to be self-reliant, being able to integrate socially with others, enjoying a harmonious family life, and maintaining one's own good health.

แล้วใช้ทฤษฎีธรรมมีกัตถะนั้นเป็นฐาน พยายามเข้าถึง *สัมปรายิกัตถะ* คือ ประโยชน์ลึกลับซึ่งเลยต่อไปที่ตามองไม่เห็น ด้วยการสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงาม พัฒนาชีวิตของตน พัฒนาจิตใจ ทำประโยชน์ให้แก่เพื่อนมนุษย์

จนกระทั่งเข้าถึงขั้นที่สามคือ *ปรมัตถะ* ซึ่งทำให้จิตใจเป็นอิสระด้วยปัญญา ที่รู้เท่าทันโลกและชีวิต ก็จบสมบูรณ์

สำหรับข้อที่ ๓ นี้ บางที่ท่านพูดให้คนทั่วไปฟังง่ายๆ โดยไม่ออกชื่อเลย เพราะคนทั่วไปจะเน้นข้อ ๑ คือ ทฤษฎีธรรมมีกัตถะ ส่วนข้อ ๒ และ ๓ ก็รวมเข้าด้วยกันเป็นข้อเดียว คือรวมข้อ ๓ เข้าในข้อ ๒ เอาปรมัตถะรวมเข้าไว้ในสัมปรายิกัตถะ

คนที่บรรลุประโยชน์เหล่านี้ ถือเป็นคนแบบอย่างได้ เป็นคนมีชีวิตที่ดี ซึ่งเรียกว่าเป็น “บัณฑิต” ดังมีคาถาว่า

ทัญญูเจ ธมฺเม จ โย อตฺถโถ โย จตฺถโถ สมฺปฺรายนโถ
อตฺถภาณิสฺมยา ธีโร ปญฺญตีโตติ ปุจฺจติ

แปลว่า “ประโยชน์ในปัจจุบันที่ตามองเห็น อย่างหนึ่ง ประโยชน์ที่ลึกลับซึ่งเลยตาเห็นออกไป อีกอย่างหนึ่ง เพราะบรรลุประโยชน์ทั้งสองนี้ จึงเรียกว่าเป็นบัณฑิต”

คนเราที่จะเป็นบัณฑิต ก็เพราะเข้าถึงจุดหมายของชีวิตที่ว่ามานั้น เมื่อว่าตามหลักของพระพุทธศาสนาก็ถือว่า แม้จะเรียนจบอะไรต่ออะไร ถ้าไม่บรรลุประโยชน์ที่ว่านี้ ก็ไม่ถือว่าเป็นบัณฑิต

แต่ใครจะเรียนวิชาอะไร หรือไม่เรียนก็ตาม ถ้าสามารถดำเนินชีวิตได้จนถึงจุดหมายนี้ ก็เป็นผู้มีการศึกษา ท่านถือว่าเป็น *บัณฑิต* “ซึ่งแปลว่า ผู้ดำเนินชีวิตด้วยปัญญา”

And then using *diṭṭhadhammikattha* as a basis, one should achieve *samparāyikattha*, or the more profound benefits imperceptible to the eye, by creating what is good, developing one's own life, cultivating the mind, and doing charity work for fellow human beings.

[This continues] until the third level is reached, namely *paramattha*, which results in a mind liberated through wisdom, knowing the world and life just the way they really are. Then all is completely accomplished.

As for the third item, when a sermon is given to people in general, sometimes the term [*paramattha*], for the sake of simplicity, is not mentioned at all. For such an audience, only the first item is emphasized, i.e. *diṭṭhadhammikattha*, while the second and the third items are collapsed into one, i.e. the third is included in the second, *paramattha* being embraced by *samparāyikattha*.

A person who has attained these benefits can serve as an example. He thus leads a virtuous life and is called a *paṇḍita* [wise one], as attested by the following verse:

Diṭṭhe dhamme ca yo attho yo cattho samparāyiko
Atthābhisamayā dhīro paṇḍitoti pavuccaci

Meaning: "The benefits at present that can be seen and also the benefits that are profound and beyond eyesight—by virtue of having achieved these two types of benefits one is called a wise man."

To qualify as a wise man, a person must have attained life's objectives mentioned above. In terms of Buddhist principles, no matter what field of knowledge he has mastered, as long as he fails to attain the levels of benefits mentioned above, he cannot be considered a wise man.

By contrast, whether he has or has not studied anything, if he can lead a life to the extent of reaching these objectives, he is counted as an educated person and considered to be a *บันดิต* [pronounced "ban-dit"], which means "one who conducts one's life with wisdom."

ผู้ที่บวชเรียนแล้ว คนโบราณเรียกว่า ทิด ซึ่งสันนิษฐานกันไปมาก็ได้ ความว่า ที่ถูกควรจะเขียนเป็น ซิต เพราะเป็นคำย่อหรือคำกร่อนของคำว่า บัณฑิต

ในภาษาไทย ตัว ท มณฑโต นี้ เรานิยมอ่านเป็น ท แต่ในภาษาบาลีอ่าน ออกเสียงเป็น ด เด็ก เช่น ปณฺฑิต โผแผลงมาเป็นไทยแล้วอ่านแบบบาลีก็เป็น บัณฑิต (บัน-ดิด) แต่พอตัดเป็นตัวเดียวเหลือแต่ ซิต เราก็อ่านแบบไทยแท้ เป็น ทิด ไป

เพราะฉะนั้น ทิด ก็คือ ซิต และก็คือ บัณฑิต

คนที่บวชเรียนแล้วลาสิกขามา เรียกว่า ซิต ก็คือเป็น บัณฑิต เมื่อเป็น บัณฑิตก็ต้องดำเนินชีวิตให้เข้าถึงจุดหมาย ๓ ประการ หรือที่ย่อเป็น ๒ ประการ อย่างที่พูดมาแล้ว จึงจะสมชื่อว่าเป็นบัณฑิต เป็นแบบอย่างในการดำเนินแนวทาง ของชีวิตที่ดีงามทั้งหมด

ส่วนคนอื่น ๆ ที่ไม่ได้บวชเรียน ถึงจะไม่ได้บวชกาย ก็บวชใจได้ แม้จะเป็น คฤหัสถ์ก็เล่าเรียนพระพุทธานุศาสน์ ปฏิบัติธรรมได้ เมื่อเป็นชาวพุทธแล้วก็ควรทำ ตัวให้เป็นบัณฑิต ดำเนินชีวิตให้ถึงจุดหมายชั้นต่างๆ ที่ได้พูดมานี้เหมือนกันทุกคน

สรุป

เป็นอันว่า คนทั่วไป ที่เรียกว่าคฤหัสถ์ มีหลักความประพฤติพื้นฐาน เป็นหลักประกันของชีวิต ได้แก่การปฏิบัติตามหลักในลिंगคาลสูตร ที่เรียกว่า คิหิวินัย คือ วินัยของคฤหัสถ์ ได้แก่ เว้นความชั่ว ๑๔ ประการ แล้วเตรียมชีวิต ด้วยการคบหาคนและจัดสรรทรัพย์ให้ดี แล้วก็ไหว้ทิศ ๖ พร้อมทั้งปฏิบัติตาม หลักสังคหวัตถุ ๔

A person who used to be ordained was referred to by the Thais in those days as *ทิด* [thit]. Various conjectures were offered until it was justifiably determined that the correct spelling ought to be *ทิด* [also pronounced “thit”], as it is the abbreviated or clipped form of the word *บัณฑิต* [ban-dit].

In Thai, the consonant *ท* is usually pronounced as *ท* [th]. In Pali, however, it is pronounced like a *ด* [d]. For example, *ปณฺฑิต* [pan-di-to], when transformed into a Thai word and pronounced the Pali way, becomes *บัณฑิต* (ban-dit). However, when this word is truncated and turned into one syllable as *ทิด*, we pronounce it the truly Thai way as *ทิด* [thit].

Therefore, the word *ทิด* is, in effect, *ทิด*, and is none other than *บัณฑิต* [“wise one”].

A man who used to be ordained and has since left monkhood is called *ทิด* [thit], i.e. *บัณฑิต* [ban-dit]. As a wise man, he has to lead his life to attain the three benefits, or abridged into two, as mentioned earlier, thus befitting the appellation “wise one,” serving as a role model for treading along the path of all virtuous lives.

As for others who have never received formal ordination, although they are not physically ordained, they can still be mentally so. Even householders can study Buddhism and practice the Dhamma. As Buddhists, they should all conduct themselves to become wise people, leading their lives to achieve the various levels of objectives mentioned above.

Conclusion

So people in general, so-called householders, have their basic code of conduct as life’s guarantee, i.e. practicing in accordance with the tenets in *Singālaka Sutta*, the so-called “layman’s discipline,” namely abstaining from 14 evils, next preparing one’s life by properly associating with other people and allocating one’s wealth, and then paying homage to the six directions, along with observing the four principles of social integration.

เมื่อวางฐานคืออย่างนี้แล้ว ก็ดำเนินชีวิตให้เข้าถึงจุดหมาย ทั้งในชั้นประโยชน์ที่ตามองเห็น ประโยชน์ที่เลยตามองเห็น และประโยชน์สูงสุด ลูถึงสันติสุข และอิสรภาพของชีวิต

เพื่อความสะดวกในการทบทวนและใช้เป็นแนวปฏิบัติ จะสรุปหลักทั้งหมดไว้ที่นี้อีกครั้งหนึ่ง คือ

๑. **วางฐานชีวิตไว้** ให้มั่นคงแน่นอน ด้วยวินัยของกฎห้าสัณฑ์ กล่าวคือ
 - ก. **ทำชีวิตให้สะอาด** โดยหลีกเลี่ยงความชั่วเสียหาย ๑๔ ประการ
 - (๑) เว้นกรรมกิเลส คือ ความประพฤติชั่วหมอง ๔ อย่าง
 - (๒) เว้นอคติ คือ ความลำเอียงประพฤติคลาดจากธรรม ๔ อย่าง
 - (๓) เว้นอบายมุข คือ ช่องทางแห่งความเสื่อมทรัพย์อัปชีวิต ๖ อย่าง
 - ข. **เตรียมทุนชีวิตให้พร้อม** โดยสร้างและวางแผนทุนสำคัญทางเศรษฐกิจ และสังคม ๒ ด้าน คือ
 - (๑) เลือกหาคน โดยหลีกเลี่ยงมิตรเทียม ๔ จำพวก และคบหามิตรแท้ ๔ ประเภท
 - (๒) จัดสรรทรัพย์ วางแผนการใช้จ่ายให้ชัดเจนเป็นที่มั่นใจ
 - ค. **สร้างสรรค์สังคมให้สวัสดิ** ด้วยความสัมพันธที่ดีงามเกื้อกูล
 - (๑) ทิศ ๖ ทำหน้าที่ถูกต้องสมบูรณ์ ต่อบุคคลรอบด้าน
 - (๒) สังคหวัตถุ ๔ ยึดเหนี่ยวใจคน และประสานสามัคคีของหมู่ชน ให้สังคมมั่นคงมีเอกภาพ
๒. **นำชีวิตไปให้ถึงจุดหมาย** เป็นบัณฑิต และดำเนินชีวิตให้บรรลุ "อัสถะ" ทั้ง ๓
 - (๑) **ทฤษฎีขมมีกัตถะ** ประโยชน์ทันตาเห็น โดยมีสุขภาพดี ครอบครองดี พึ่งตัวได้ในทางเศรษฐกิจ และเป็นที่ยอมรับนับถือในสังคม

Once having established a firm foundation like this, one can lead a life to attain its objectives—the temporal benefits, the benefits beyond perception by the eye, and the highest benefits—thereby attaining peace and happiness, and freedom of life.

For convenience of review and as guidelines for practice, all the tenets will be summarized here again as follows.

1. Laying down a firm and solid foundation for life with the householder's discipline, namely

A. *Cleansing one's life* by abstaining from 14 evils or damaging acts:

- (1) Abstaining from deeds of taints, i.e. 4 kinds of defiling conduct;
- (2) Abstaining from biases, i.e. 4 kinds of aberrant conduct from righteousness;
- (3) Abstaining from causes of ruin, i.e. 6 ways leading to depletion of wealth and deterioration of life.

B. *Getting ready funds for life* by building up and planning for significant economic and social resources on two fronts:

- (1) Being selective of people to associate with by avoiding 4 kinds of false friends and associating with 4 kinds of true friends;
- (2) Allocating wealth by making plans for its expenditure in such a definitive way as to give reassurance.

C. *Building up society through helpful relationships*:

- (1) The six directions: doing duties properly and completely towards people around oneself;
- (2) The four principles of social integration: binding people's hearts and harmonizing the group for social stability and unity.

2. Steering one's life to the objectives: Being wise and leading a life to attain the three benefits:

- (1) *Ditṭhadhammikattha*, the benefits in the immediate perception: having good health and a good family, economically self-reliant, and upholding a respectable reputation in society;

(๒) *สัมปรายิภัตตะ* ประโยชน์แลยตาเห็น โดยมีความอุ่มใจ ภูมิใจ สุขใจ มั่นใจ ในคุณธรรมความดี ความมีชีวิตที่สะอาดสุจริต มีคุณค่า เป็นประโยชน์

(๓) *ปรมัตถะ* ประโยชน์สูงสุด โดยมีปัญญารู้แจ้งเห็นความจริงของโลกและชีวิต วางใจถูกต้องต่อสิ่งทั้งหลาย มีจิตใจเบิกบานผ่องใส เป็นอิสระ สุขเกษม ถึงสันติ

ตามหลักที่พูดมานี้แสดงว่า แม้จะเป็นชาวบ้าน คือคฤหัสถ์ ก็มีชีวิตที่ดีงาม เจริญก้าวหน้า จนกระทั่งเลิศประเสริฐได้

จะเห็นว่า ในพุทธกาล คฤหัสถ์ก็เป็นอริยบุคคลกันมากมาย เพราะฉะนั้นถึงแม้เป็นพระแล้วลาสิกขาไปเป็นคฤหัสถ์ ก็ยังเป็นพุทธศาสนิกชน โดยเฉพาะเป็นอุบาสก ยังมีความรับผิดชอบต่อพระศาสนาอยู่ ทุกคนจึงต้องมาช่วยกัน

ที่ว่า “ช่วยกัน” นั้น อาจมองในแง่การบำรุงพระพุทธศาสนา อันนั้นก็ถูกต้องที่จริง การรับผิดชอบ ก็คือการปฏิบัติตัวเองตามหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า นั่นเอง

ถ้าปฏิบัติธรรมแล้วเผยแผ่ความดีออกไป ก็เป็นการทำหน้าที่ของอุบาสกที่ดี เมื่อทำได้แบบนี้ ตนเองก็จะมีชีวิตที่ดีงาม พร้อมกับช่วยเหลือสร้างสรรค์สังคมให้สงบสุข มีความเจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้นไปด้วย

- (2) *Samparāyikattha*, the benefits beyond eyesight: being gratified, proud, blissful, and confident in virtue and goodness, and in a clean and honest life that is worthwhile and beneficial;
- (3) *Paramattha*, the highest benefits: seeing with wisdom in an enlightened way the reality of the world and of life, getting one's mind in the proper attitude towards all things, enjoying a cheerful and bright heart—liberated, blissful, secure, and having attained peace.

According to the tenets mentioned above, it can be seen that even a layman, a householder, can have a virtuous life, cultivating growth and progress, that culminates in an excellent and noble life.

It can be seen that in the Buddha's lifetime, householders who became noble persons were quite large in number. Therefore, even after leaving monkhood and returning to secular life, ex-monks are still Buddhists, particularly in the capacity of lay devotees, and are still responsible for the noble religion. For this reason, all parties have to join hands.

What is meant by "joining hands" can be seen in the light of supporting the Buddha's Dispensation. Nevertheless, correct as this view is, taking responsibility is, in fact, conducting oneself in accordance with the Buddha's teachings.

If a person practices the Dhamma and then radiates his goodness, it constitutes doing duties of a good lay devotee. Once he can accomplish this, he will enjoy a virtuous life and be ready to also assist in making society peaceful and blissful, with ever more growth and progress.

ภาคผนวก

เพื่อความสะดวกในการศึกษา ทบทวน และตรวจสอบการปฏิบัติ จึงนำหลักธรรมที่เป็นมาตรฐานชีวิตของชาวพุทธ หรือหลักสูตรอารยชน ที่ได้แสดงไว้ข้างต้น มาประมวลไว้ให้เห็นระบบทั้งหมด ดังต่อไปนี้

วินัยชาวพุทธ* หลักสูตรอารยชน

พระสงฆ์มีวินัยของพระภิกษุ ที่จะต้องประพฤติให้เป็นผู้มีศีล ชาวพุทธ และฆราวาสทั่วไป ก็มีวินัยของคฤหัสถ์ ที่จะต้องปฏิบัติให้เป็นมาตรฐาน

หมวดหนึ่ง

วางฐานชีวิตให้มั่น

ชาวพุทธ และฆราวาสทุกคน จะต้องดำเนินชีวิตที่ดีงาม และร่วมสร้างสรรค์สังคมให้เจริญมั่นคง ตามหลัก วินัยของคฤหัสถ์ (คิหิวินัย) ดังนี้

กฎ ๑ เว้นชั่ว ๑๔ ประการ

ก. เว้นกรรมกิเลส (บาปกรรมที่ทำให้ชีวิตมัวหมอง) ๔ คือ

๑. ไม่ทำร้ายร่างกายทำลายชีวิต (เว้นปาณาติบาต)
๒. ไม่ลักทรัพย์ละเมิดกรรมสิทธิ์ (เว้นอนินนาทาน)
๓. ไม่ประพฤติผิดทางเพศ (เว้นกาเมสุมิจฉาจาร)
๔. ไม่พูดเท็จโกหกหลอกลวง (เว้นมุสาวาท)

* คำว่า “ชาวพุทธ” คนไทยมักเข้าใจกันโดยทั่วไปว่าหมายถึงชาวพุทธที่เป็นคฤหัสถ์เท่านั้น ดังนั้น “วินัยชาวพุทธ” ในบริบทนี้จึงหมายถึงวินัยของคฤหัสถ์โดยเฉพาะ ซึ่งแตกต่างจากวินัยของพระภิกษุ

Appendix

For convenience of study, review, and inspection of one's practice, the tenets comprising the Buddhist's life standards or the curriculum for civilized people as expounded above are put together here to present a view of the entire system, as follows.

The Buddhist's Discipline: * A Curriculum for Civilized People

Just as members of the Sangha have the bhikkhu's discipline to observe to be virtuous, so too Buddhists and people in general have the layman's discipline to keep as their standard code of conduct.

SECTION ONE

Laying a Firm Foundation for Life

Buddhists and all people are supposed to lead virtuous lives and contribute to the growth and stability of society in accordance with the layman's discipline (gihivinaya) as follows.

Law 1: Refraining from 14 kinds of evils.

A. Refraining from the four kinds of kamma-kilesa (evil deeds that defile one's life), namely:

1. One does not do bodily harm or take life (i.e. abstaining from pāṇātipāta).
2. One does not steal or violate property rights (i.e. abstaining from adinnādāna).
3. One does not commit sexual misconduct (i.e. abstaining from kāmesumicchācāra).
4. One does not speak falsely, lie, or deceive (i.e. abstaining from musāvāda).

* The word “ชาวพุทธ” [in Thai] is generally understood by most Thais to refer to lay Buddhists only. Therefore, by “The Buddhist's Discipline” in this context is specifically meant the layman's discipline, in contradistinction to the monk's discipline.

ข. **เว้นอคติ** (ความลำเอียง/ประพฤติกเลาธรรม) ๔ คือ

๑. ไม่ลำเอียงเพราะชอบ (เว้นนันทาคติ)
๒. ไม่ลำเอียงเพราะชัง (เว้นโทสาคติ)
๓. ไม่ลำเอียงเพราะเขลา (เว้นโมหาคติ)
๔. ไม่ลำเอียงเพราะขลาด (เว้นภยาคติ)

ค. **เว้นอบายมุข** (ช่องทางเสื่อมทรัพย์อัปชีวิต) ๖ คือ

๑. ไม่เสพติดสุรายาเมา
๒. ไม่เอาแต่เที่ยวไม่รู้เวลา
๓. ไม่จ้องหาแต่รายการบันเทิง
๔. ไม่เหลิงไปหาการพนัน
๕. ไม่พัวพันมั่วสุมมิตรชั่ว
๖. ไม่มัวจมอยู่ในความเกียจคร้าน

กฎ ๒ เตรียมทุนชีวิต ๒ ด้าน

ก. **เลือกสรรคนที่จะเสวนา** คบคนที่จะนำชีวิตไปในทางแห่งความเจริญและสร้างสรรค์ โดยหลีกเลี่ยงมิตรเทียม คบหาแต่มิตรแท้ คือ

๑. รู้ทัน**มิตรเทียม** หรือ **ศัตรูผู้มาในร่างมิตร** (มิตรปฏิรูปก์) ๔ ประเภท
 - ๑) **คนปอกลอก** มีแต่ชนเอาของเพื่อนไป มีลักษณะ ๔
 - (๑) คิดเอาแต่ได้ฝ่ายเดียว
 - (๒) ยอมเสียน้อย โดยหวังจะเอาให้มาก
 - (๓) ตัวมีภัย จึงมาช่วยทำกิจของเพื่อน
 - (๔) คบเพื่อน เพราะเห็นแก่ผลประโยชน์

B. Refraining from the four kinds of *agati* (bias or deviant conduct), namely:

1. One is not biased on account of affection (i.e. being without *chandāgati*).
2. One is not biased on account of hatred (i.e. being without *dosāgati*).
4. One is not biased on account of delusion (i.e. being without *mohāgati*).
3. One is not biased on account of fear (i.e. being without *bhayāgati*).

C. Refraining from the six kinds of *apāyamukha* (channels to the ruin of property and life), namely:

1. One is not addicted to drink or drugs.
2. One does not revel, oblivious of time.
3. One is not bent only on entertainment.
4. One does not indulge in gambling.
5. One does not consort with evil friends.
6. One does not constantly laze around.

Law 2: Preparing resources for life on two fronts.

A. Choosing the people one is to associate with. One should associate with people who will guide one's life along a path that is prosperous and constructive, by avoiding false friends and associating only with true friends:

1. *Recognizing the four kinds of false friends or enemies in the guise of friends (mittapaṭirūpaka):*

- 1) **The out-and-out robber**, who only takes from his friend, has four features:
 - (1) He thinks only of taking.
 - (2) He gives just a little only to gain a lot.
 - (3) Only when he himself is in danger does he help his friend out.
 - (4) He associates with his friend only for his own sake.

- ๒) **คนดีแต่พูด** มีลักษณะ ๔
- (๑) ดีแต่ยกของหมดแล้วมาปราศรัย
 - (๒) ดีแต่อ้างของยังไม่มีมาปราศรัย
 - (๓) สงเคราะห์ด้วยสิ่งที่ไม่หาประโยชน์ได้
 - (๔) เมื่อเพื่อนมีกิจ อ้างแต่เหตุขัดข้อง
- ๓) **คนหัวประจบ** มีลักษณะ ๔
- (๑) จะทำชั่วก็เออออ
 - (๒) จะทำดีก็เออออ
 - (๓) ต่อหน้าสรรเสริญ
 - (๔) ลับหลังนินทา
- ๔) **คนชวนฉิบหาย** มีลักษณะ ๔
- (๑) คอยเป็นเพื่อนดื่มน้ำเมา
 - (๒) คอยเป็นเพื่อนเที่ยวกลางคืน
 - (๓) คอยเป็นเพื่อนเที่ยวดูการเล่น
 - (๔) คอยเป็นเพื่อนไปเล่นการพนัน
๒. **รู้จักมิตรแท้ หรือ มิตรด้วยใจจริง (สุททมิตร) ๔ ประเภท**
- ๑) **มิตรอุปการะ** มีลักษณะ ๔
 - (๑) เพื่อนประมาท ช่วยรักษาเพื่อน
 - (๒) เพื่อนประมาท ช่วยรักษาทรัพย์สินของเพื่อน
 - (๓) เมื่อมีภัย เป็นที่พึ่งพำนักได้
 - (๔) มีกิจจำเป็น ช่วยออกทรัพย์ให้เกินกว่าที่ออกปาก
 - ๒) **มิตรร่วมสุขร่วมทุกข์** มีลักษณะ ๔
 - (๑) บอกความลับแก่เพื่อน
 - (๒) รักษาความลับของเพื่อน
 - (๓) มีภัยอันตราย ไม่ละทิ้ง
 - (๔) แม้ชีวิตก็สละให้ได้

2) **The smooth talker** has four features:

- (1) He talks only of what is done and gone.
- (2) He talks only of what has not yet come.
- (3) He offers help that is of no use.
- (4) When his friend has some business in hand, he always makes excuses.

3) **The flatterer** has four features:

- (1) He consents to his friend's doing wrong.
- (2) He consents to his friend's doing right.
- (3) He praises him to his face.
- (4) He disparages him behind his back.

4) **The leader to ruin** has four features:

- (1) He is a companion in drinking.
- (2) He is a companion in nightlife.
- (3) He is a companion in frequenting shows and fairs.
- (4) He is a companion in gambling.

2. *Knowing of the four kinds of **true friends** or **friends at heart** (suhadamitta):*

1) **The helping friend** has four features:

- (1) When his friend is off guard, he guards him.
- (2) When his friend is off guard, he guards his property.
- (3) In times of danger, he can be a refuge.
- (4) When some business needs to be done, he puts up more money than asked for.

2) **The friend through thick and thin** has four features:

- (1) He confides in his friend.
- (2) He keeps his friend's secrets.
- (3) He does not desert his friend in times of danger.
- (4) He will give even his life for his friend's sake.

๓) **มิตรแนะนำประโยชน์** มีลักษณะ ๔

- (๑) จะทำชั่วเสียหาย คอยห้ามปรามไว้
- (๒) แนะนำสันทนุสนให้ตั้งอยู่ในความดี
- (๓) ให้ได้ฟังได้รู้สิ่งที่ไม่เคยได้รู้ได้ฟัง
- (๔) บอกทางสุขทางสวรรค์ให้

๔) **มิตรมีใจรัก** มีลักษณะ ๔

- (๑) เพื่อนมีทุกข์ พลอยไม่สบายใจ (ทุกข์ ทุกข์ด้วย)
- (๒) เพื่อนมีสุข พลอยแจ่มชื่นยินดี (สุข สุขด้วย)
- (๓) เขาคิดเทียบเพื่อน ช่วยยับยั้งแก้ไข
- (๔) เขาสรรเสริญเพื่อน ช่วยพูดเสริมสนับสนุน

ข. **จัดสรรทรัพย์ที่หามาได้** ด้วยสัมมาชีพ ดังนี้

ขั้นที่ ๑ ขยันหมั่นทำงานเก็บออมทรัพย์ ตั้งฝั่งเก็บรวมน้ำหวานและเกสร

ขั้นที่ ๒ เมื่อทรัพย์เก็บก่อก้อนตั้งจอมปลวก พึ่งวางแผนใช้จ่าย คือ

- ๑ ส่วน เลี้ยงตัว เลี้ยงครอบครัว ดูแลคนเกี่ยวข้อง ทำความดี
- ๒ ส่วน ใช้ทำหน้าที่การงานประกอบกิจการอาชีพ
- ๑ ส่วน เก็บไว้เป็นหลักประกันชีวิตและกิจการควรวางจำเป็น

3) **The good counselor** has four features:

- (1) He deters his friend from doing evil or harm.
- (2) He advises and encourages his friend to establish himself in goodness.
- (3) He makes known to his friend what he has not heard before.
- (4) He points out the way to happiness, to heaven.

4) **The loving friend** has four features:

- (1) When his friend is unhappy, he commiserates with him. (When his friend is unhappy, so is he.)
- (2) When his friend is happy, he rejoices with him. (When his friend is happy, so is he.)
- (3) When others criticize his friend, he comes to his defense.
- (4) When others praise his friend, he joins in their praise.

B. Allocating the wealth one has acquired through right livelihood as follows:

Step 1: One should be diligent in earning and saving just as bees collect nectar and pollen.

Step 2: When one's wealth accrues like a termite mound, expenditure should be planned thus:

- **One portion** is to be used for supporting oneself, supporting one's family, taking care of one's dependents, and doing charity work.
- **Two portions** are to be used for one's career, earning one's living.
- **One portion** is to be put aside as a guarantee for one's life and business in times of need.

กฎ ๓ รักษาความสัมพันธ์ ๖ ทิศ

ก. **ทำทุกทิศให้เกษมสันต์** ปฏิบัติหน้าที่ต่อบุคคลที่สัมพันธ์กับตนให้ถูกต้องตามฐานะทั้ง ๖ คือ

ทิศที่ ๑ ในฐานะที่เป็นบุตรธิดา พี่เฒ่าพี่สาวพี่มารดา ผู้เปรียบเสมือน **ทิศเบื้องหน้า** ดังนี้

๑. ท่านเลี้ยงเรามาแล้ว เลี้ยงท่านตอบ
 ๒. ช่วยทำกิจธุระการงานของท่าน
 ๓. ดำรงวงศ์สกุล
 ๔. ประพฤติตนให้เหมาะสมกับความเป็นทายาท
 ๕. เมื่อท่านล่วงลับไปแล้ว ทำบุญอุทิศให้ท่าน
- บิดามารดาอนุเคราะห์บุตรธิดา ตามหลักปฏิบัติดังนี้**

๑. ห้ามปรามป้องกันจากความชั่ว
๒. ดูแลฝึกอบรมให้ตั้งอยู่ในความดี
๓. ให้ศึกษาศิลปวิทยา
๔. เป็นธุระเมื่อถึงคราวจะมีคู่ครองที่สมควร
๕. มอบทรัพย์สมบัติให้เมื่อถึงโอกาส

ทิศที่ ๒ ในฐานะที่เป็นศิษย์ ฟังแสดงความเคารพนับถือครูอาจารย์ ผู้เปรียบเสมือน **ทิศเบื้องขวา** ดังนี้

๑. ลูกต้อนรับ แสดงความเคารพ
๒. เข้าไปหา เพื่อบำรุง รับใช้ ปรีक्षा ชักถาม รับคำแนะนำ เป็นต้น
๓. ฟังด้วยดี ฟังเป็น รู้จักฟังให้เกิดปัญญา
๔. ประณินับดี ช่วยบริการ
๕. เรียนศิลปวิทยาโดยเคารพ เอาจริงเอาจังถือเป็นกิจสำคัญ

อาจารย์อนุเคราะห์ศิษย์ ตามหลักปฏิบัติดังนี้

๑. แนะนำฝึกอบรมให้เป็นคนดี
๒. สอนให้เข้าใจแจ่มแจ้ง

Law 3: Maintaining one's relations towards the six directions.

A. *Rendering all the directions secure and peaceful* by performing the duties towards the people related to one in due accordance with their six respective statuses:

1st direction: As a son or daughter, one should honor one's parents, who are likened to the "*forward direction*," as follows:

1. Having been raised by them, one looks after them in return.
2. One helps them in their business and work.
3. One continues the family line.
4. One conducts oneself as befits an heir.
5. After their passing away, one makes offerings, dedicating the merit to them.

Parents help their children by:

1. cautioning and protecting them from evil.
2. nurturing and training them in goodness.
3. providing them with an education.
4. seeing to it that they obtain suitable spouses.
5. bequeathing the inheritance to them at the proper time.

2nd direction: As a student, one should show reverence to one's teacher, who is likened to the "*right direction*," as follows:

1. One rises to greet the teacher and shows respect to him.
2. One approaches the teacher to attend to him, serve him, consult him, query him, receive advice from him, etc.
3. One listens well, knowing how to listen to cultivate wisdom.
4. One serves the teacher and runs errands for him.
5. One learns the arts and sciences respectfully and earnestly, giving the task of learning its due importance.

A teacher supports his students by:

1. teaching and training them to be good people.
2. guiding them to thorough understanding.

๓. สอนศิลปวิทยาให้สิ้นเชิง
๔. ส่งเสริมยกย่องความดีงามความสามารถให้ปรากฏ
๕. สร้างเครื่องคุ้มภัยในสารทิศ คือ สอนฝึกศิษย์ให้เชี่ยวชาญสิ่งซึ่งชีพได้จริง และรู้จักดำรงตนด้วยดี ที่จะเป็นประกันให้ดำเนินชีวิตดีงามโดยสวัสดิ์ มีความสุขความเจริญ

ทิศที่ ๓ ในฐานะที่เป็นสามี พึงให้เกียรติบำรุงภรรยา ผู้เปรียบเสมือน **ทิศเบื้องหลัง** ดังนี้

๑. ยกย่องให้เกียรติสมฐานะที่เป็นภรรยา
 ๒. ไม่ดูหมิ่น
 ๓. ไม่นอกใจ
 ๔. มอบความเป็นใหญ่ในบ้าน
 ๕. หาเครื่องแต่งตัวมาให้ เป็นของขวัญตามโอกาส
- ภรรยาอนุเคราะห์สามี ตามหลักปฏิบัติดังนี้**
๑. จัดงานบ้านให้เรียบร้อย
 ๒. สงเคราะห์ญาติมิตรทั้งสองฝ่ายด้วยดี
 ๓. ไม่นอกใจ
 ๔. รักษาทรัพย์สมบัติที่หามาได้
 ๕. ขยัน ซ้ำงจัดช่างทำ เองงานทุกอย่าง

ทิศที่ ๔ ในฐานะที่เป็นมิตรสหาย พึงปฏิบัติต่อมิตรสหาย ผู้เปรียบเสมือน **ทิศเบื้องซ้าย** ดังนี้

๑. เผื่อแผ่แบ่งปัน
๒. พุดจาพินิจ
๓. ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน
๔. มีตนเสมอ ร่วมสุขร่วมทุกข์ด้วย
๕. ซื่อสัตย์จริงใจ

3. teaching the arts and sciences in full.
4. encouraging the students and praising their merits and abilities.
5. providing a protection in all directions; that is, teaching and training them so that they can actually employ their learning to make a living and know how to conduct themselves well, having a guarantee for smoothly leading a virtuous life and attaining happiness and prosperity.

3rd direction: As a husband, one should honor and support one's wife, who is likened to the "*rearward direction*," as follows:

1. One honors her in accordance with her status as wife.
2. One does not look down upon her.
3. One does not commit adultery.
4. One gives her control of household concerns.
5. One gives her occasional gifts of ornaments and clothing.

A wife supports her husband by:

1. keeping the household tidy.
2. helping the relatives and friends of both sides.
3. not committing adultery.
4. safeguarding any wealth that has been acquired.
5. working diligently, being skillful in managing and doing things, and taking on all tasks.

4th direction: As a friend, one should conduct oneself towards one's friends, who are likened to the "*left direction*," as follows:

1. One shares with them.
2. One speaks kindly to them.
3. One helps them.
4. One is constant through their ups and downs.
5. One is faithful and sincere.

มิตรสหายอนุเคราะห์ตอบ ตามหลักปฏิบัติดังนี้

๑. เมื่อเพื่อนประมาท ช่วยรักษาป้องกัน
๒. เมื่อเพื่อนประมาท ช่วยรักษาทรัพย์สินสมบัติของเพื่อน
๓. ในคราวมีภัย เป็นที่พึ่งได้
๔. ไม่ละทิ้งในยามทุกข์ยาก
๕. นับถือตลอดถึงวงศ์ญาติของมิตร

ทศที่ ๕ ในฐานะที่เป็นนายจ้าง พึงบำรุงคนรับใช้และคนงาน ผู้เปรียบเสมือน **ทิศเบื้องล่าง** ดังนี้

๑. จัดงานให้ทำตามความเหมาะสมกับกำลัง เพศ วัย ความสามารถ
 ๒. ให้ค่าจ้างรางวัลสมควรแก่งานและความเป็นอยู่
 ๓. จัดสวัสดิการดี มีช่วยรักษาพยาบาลในยามเจ็บไข้ เป็นต้น
 ๔. มีอะไรได้พิเศษมา ก็แบ่งปันให้
 ๕. ให้มีวันหยุด และพักผ่อนหย่อนใจ ตามโอกาสอันควร
- คนรับใช้และคนงาน แสดงน้ำใจต่อ นายงาน ดังนี้

๑. เริ่มทำงานก่อน
๒. เลิกงานทีหลัง
๓. เอาแต่ของที่นายให้
๔. ทำการงานให้เรียบร้อยและดียิ่งขึ้น
๕. นำความดีของนายงานและกิจการไปเผยแพร่

ทศที่ ๖ ในฐานะที่เป็นพุทธศาสนิกชน พึงแสดงความเคารพนับถือต่อพระสงฆ์ ผู้เปรียบเสมือน **ทิศเบื้องบน** ดังนี้

๑. จะทำสิ่งใด ก็ทำด้วยเมตตา
๒. จะพูดสิ่งใด ก็พูดด้วยเมตตา
๓. จะคิดสิ่งใด ก็คิดด้วยเมตตา
๔. ต้อนรับด้วยความเต็มใจ
๕. อุปถัมภ์ด้วยปัจจัย ๔

Friends reciprocate by:

1. protecting their friend when he is off guard.
2. protecting their friend's property when he is off guard.
3. being a refuge in times of danger.
4. not deserting their friend in times of hardship.
5. respecting their friend's family and relatives.

5th direction: As an employer, one should support one's servants and employees, who are likened to the *nadir* or "*lower direction*," as follows:

1. One assigns them work in accordance with their strength, sex, age and abilities.
2. One pays them wages commensurate with their work and adequate for their livelihood.
3. One grants them good fringe benefits by, for example, providing medical care when they are sick.
4. One shares with them a portion of any extra gain.
5. One gives them appropriate holidays and time to rest.

A servant or employee helps his employer by:

1. starting work before him.
2. stopping work after him.
3. taking only what is given by his employer.
4. doing his job well and seeking ways to improve on it.
5. spreading a good reputation about his employer and his business.

6th direction: As a Buddhist, one should show reverence to the monks, who are likened to the *zenith* or "*upper direction*," as follows:

1. One acts towards them with loving-kindness.
2. One speaks to them with loving-kindness.
3. One thinks of them with loving-kindness.
4. One receives them willingly.
5. One supports them with the four requisites [almsfood, robes, shelter and medicine].

พระสงฆ์อนุเคราะห์คฤหัสถ์ ตามหลักปฏิบัติดังนี้

๑. ห้ามปรามสอนให้เว้นจากความชั่ว
๒. แนะนำสั่งสอนให้ตั้งอยู่ในความดี
๓. อนุเคราะห์ด้วยความปรารถนาดี
๔. ให้ได้ฟังได้รู้สิ่งที่ยังไม่เคยรู้ไม่เคยฟัง
๕. ชี้แจงอธิบายทำสิ่งที่เคยฟังแล้วให้เข้าใจแจ่มแจ้ง
๖. บอกทางสวรรค์ สอนวิธีดำเนินชีวิตให้มีความสุขความเจริญ

ข. เกื้อกูลกันประสานสังคม ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ร่วมสร้างสรรค์สังคม ให้สงบสุขมั่นคงสามัคคีมีเอกภาพ ด้วย สังคหัตถ์ ๔ คือ

๑. ทาน เพื่อแผ่แบ่งปัน (ช่วยด้วยเงินด้วยของ)
๒. ปิยวาจา พูดอย่างรักกัน (ช่วยด้วยถ้อยคำ)
๓. อุตถจริยา ทำประโยชน์แก่เขา (ช่วยด้วยกำลังแรงงาน)
๔. สمانัตตตา เอาตัวเข้าสमान (ช่วยด้วยร่วมสร้างสรรค์และแก้ปัญหาเสมอกันโดยธรรม และร่วมสุขร่วมทุกข์กัน)

Monks help lay people by:

1. deterring them from doing evil.
2. advising and teaching them to establish themselves in goodness.
3. assisting them with good wishes.
4. making known to them things not heard before.
5. explaining and clarifying things they have already heard.
6. pointing out the way to heaven, teaching them the way to happiness and prosperity.

B. *Helping one another for social harmony*, i.e. helping one another and contributing to creating social peace, stability, and unity according to the four principles of social integration (saṅgahavatthu), namely:

1. *Dāna*: sharing (helping with money and material things);
2. *Piyavācā*: speaking in endearing terms (helping with speech);
3. *Atthacariyā*: doing favors to others (helping with physical and mental labor);
4. *Samānattatā*: contributing oneself to equal treatment in one's group (helping through participation in constructive work and problem solving, being equal by virtue of the Dhamma and sharing both weal and woe).

หมวดสอง

นำชีวิตให้ถึงจุดหมาย

ก. **จุดหมาย ๓ ชั้น** ดำเนินชีวิตให้บรรลุจุดหมาย (อัตถะ) ๓ ชั้น คือ
 ชั้นที่ ๑ **ทิวภูมิคุ้มกันภัย** **จุดหมายชั้นตาเห็น** หรือ **ประโยชน์ปัจจุบัน**

- ก) มีสุขภาพดี ร่างกายแข็งแรง ไร้โรค อายุยืน
- ข) มีเงินมีงาน มีอาชีพสุจริต พึ่งตนเองได้ทางเศรษฐกิจ
- ค) มีสถานภาพดี เป็นที่ยอมรับนับถือในสังคม
- ง) มีครอบครัวผาสุก ทำวงศ์ตระกูลให้เป็นที่น่าพอใจ

ทั้ง ๔ นี้ พึงให้เกิดมิโดยธรรม และใช้ให้เป็นประโยชน์ ทั้งแก่ตนและผู้อื่น

ชั้นที่ ๒ **สัมปรายิกัตถะ** **จุดหมายชั้นเลยตาเห็น** หรือ **ประโยชน์เบื้องหน้า**

- ก) มีความอบอุ่นสบายซึ่งสุขใจ ไม่อ้ำอึ้งเลื่อนลอย มีหลักยึดเหนี่ยวใจให้เข้มแข็ง ด้วยศรัทธา
- ข) มีความภูมิใจ ในชีวิตสะอาด ที่ได้ประพฤติแต่การอันดีงาม ด้วยความสุจริต
- ค) มีความอึดใจ ในชีวิตมีคุณค่า ที่ได้ทำประโยชน์ตลอดมาด้วยน้ำใจเสียสละ
- ง) มีความแก้ววกล้ำมั่นใจ ที่จะแก้ไขปัญหา นำชีวิตและภารกิจไปได้ ด้วยปัญญา
- จ) มีความโล่งจิตมั่นใจ มีทุนประกันภาพใหม่ ด้วยได้ทำไว้แต่กรรมที่ดี

SECTION TWO

Steering Life to Its Objectives

A. Three levels of objectives. One should conduct one's life so as to attain the three levels of objectives (attha) as follows:

Level 1: *ditṭhadhammattha*, i.e. **the temporal objectives** or **the present benefits:**

- A) Enjoying good health, physical fitness, freedom from disease, and longevity.
- B) Having work and income, having honest livelihood, and being economically self-reliant.
- C) Having a good social standing, and gaining the respect of society.
- D) Having a happy family, and establishing respectability for one's family.

All the four objectives above should be righteously achieved and utilized for the sake of oneself and others.

Level 2: *samparāyikattha*, i.e. **the spiritual objectives** or **the further benefits:**

- A) Being endowed with warmth, absorption and bliss; being not lonesome or unfirm; having an ideal to adhere to so as to be strong with *faith*.
- B) Being proud of a clean life, of having done only wholesome deeds with *good conduct*.
- C) Being gratified in a worthwhile life, in having always done what is beneficial with *sacrifice*.
- D) Being courageous and confident to resolve problems as well as conduct one's life and duties with *wisdom*.
- E) Being secure and confident in having a guarantee for the future life in consequence of having done only *good deeds*.

ขั้นที่ ๓ *ปรมาตมะ* จุดหมายสูงสุด หรือ *ประโยชน์อย่างยิ่ง*

- ก) ถึงถูกโลกธรรมกระทบ ถึงจะพบความผันผวนปรวนแปร ก็ไม่หวั่นไหว มีใจเกษมศานต์มั่นคง
- ข) ไม่ถูกความยึดติดถือมั่นบีบคั้นจิตใจ ให้ผิดหวังโศกเศร้า มีจิตใจโปร่งเบาเป็นอิสระ
- ค) สดชื่น เบิกบานใจ ไม่ขุ่นมัวเศร้าหมอง ผ่องใส ไร้ทุกข์ มีความสุขที่แท้
- ง) รู้เท่าทันและทำการตรงตามเหตุปัจจัย ชีวิตหมดจดสดใส เป็นอยู่ด้วยปัญญา

ถ้าบรรลุจุดหมายชีวิตถึงขั้นที่ ๒ ขึ้นไป เรียกว่าเป็น “บัณฑิต”

ข. จุดหมาย ๓ ด้าน จุดหมาย ๓ ขั้นนี้ ฟังปฏิบัติให้สำเร็จครบ ๓ ด้าน คือ

ด้านที่ ๑ *อัตตัตถะ* จุดหมายเพื่อตน หรือ **ประโยชน์ตน** คือประโยชน์ ๓ ขั้น ข้างต้น ซึ่งฟังทำให้เกิดขึ้นแก่ตนเอง หรือพัฒนาชีวิตของตนขึ้นไปให้ได้ให้ถึง

ด้านที่ ๒ *ปรัตถะ* จุดหมายเพื่อผู้อื่น หรือ **ประโยชน์ผู้อื่น** คือ ประโยชน์ ๓ ขั้น ข้างต้น ซึ่งฟังช่วยเหลือผู้อื่นให้ได้ให้ถึงด้วยการชักนำสนับสนุนให้เขาพัฒนาชีวิตของตนขึ้นไปตามลำดับ

ด้านที่ ๓ *อุภยัตถะ* จุดหมายร่วมกัน หรือ **ประโยชน์ทั้งสองฝ่าย** คือ ประโยชน์สุข และความดีงามร่วมกันของชุมชนหรือสังคม รวมทั้งสภาพแวดล้อมและปัจจัยต่างๆ ซึ่งฟังช่วยกันสร้างสรรค์ บำรุงรักษา เพื่อเกื้อหนุนให้ทั้งตนและผู้อื่นก้าวไปสู่จุดหมาย ๓ ขั้น ข้างต้น

Level 3: *paramattha*, i.e. the highest objectives or the greatest benefits:

- A) Having a secure, peaceful and stable mind, unshaken even when affected by the ways of the world or confronted with vicissitudes or changes.
- B) Not being so distressed by clinging or attachment as to feel disappointed or sorrowful; having a mind that is relieved, clear, buoyant and free.
- C) Being refreshed, cheerful, not sullen or depressed; being radiant and free from suffering; enjoying genuine bliss.
- D) Being well aware of causes and conditions, and acting accordingly; leading a life that is impeccable and bright; conducting oneself with wisdom.

A person who is able to attain the second level of benefits upwards is known as a wise one (paṇḍita).

B. Three fronts of objectives. These three levels of objectives should be realized on all three fronts:

1st front: *attattha*, i.e. the objectives for oneself or one's own benefits; the three levels of benefits explained above, which one should realize for oneself or develop one's life to attain.

2nd front: *parattha*, i.e. the objectives for others or other people's benefits; i.e. the three levels of benefits explained above, which one should help others to successively achieve by guiding and encouraging them to develop their lives.

3rd front: *ubhayattha*, i.e. the mutual objectives or the benefits to both parties; the collective benefits, happiness and virtue of the community or society, including environmental conditions and factors, which one should help create and conserve in order to help both oneself and others advance to the three levels of objectives mentioned above.

ชาวพุทธชั้นนำ

ชาวพุทธที่เรียกว่า อุบาสก และอุบาสิกา นับว่าเป็นชาวพุทธชั้นนำ จะต้องมีความเข้มแข็งที่จะตั้งมั่นอยู่ในหลัก ให้เป็นตัวอย่างแก่ชาวพุทธทั่วไป นอกจากรักษา วินัยชาวพุทธ แล้ว ต้องมี **อุบาสกธรรม ๕** ดังนี้

๑. **มีศรัทธา** เชื่อประกอบด้วยปัญญา ไม่งมงาย มั่นในพระรัตนตรัย ไม่ท้อหวั่นไหว ไม่แกว่งไกว ถือธรรมเป็นใหญ่และสูงสุด

๒. **มีศีล** นอกจากตั้งอยู่ในศีล ๕ และสัสมาศีพแล้ว ควรถือศีลอุโบสถ ตามกาล เพื่อพัฒนาตนให้ชีวิตและความสุขพึงพาวัตถุน้อยลง ลดการเบียดเบียน และเกื้อกูลแก่ผู้อื่นได้มากขึ้น

๓. **ไม่ถือมงคลตื่นข่าว** เชื่อกรรม มุ่งหวังผลจากการกระทำด้วยริ้วแรง ความเพียรพยายามตามเหตุผล ไม่ตื่นข่าวเล่าลือโศกกลางเรื่องขลังมงคล ไม่หวังผลจากการขออำนาจดลบันดาล

๔. **ไม่แสวงหาพาหิรทักษิไณย** ไม่ไขว่คว้าเขตบุญขุนคลังผู้วิเศษศักดิ์สิทธิ์ นอกหลักพระพุทธศาสนา

๕. **ชวนช่วยในการทะนุบำรุงพระพุทธศาสนา** ใส่ใจ ริเริ่มและสนับสนุน กิจกรรมการกุศล ตามหลักคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

หมายเหตุ

- **วินัยชาวพุทธ** นี้ ปรับให้ง่ายขึ้น ณ ๑๐ ส.ค. ๒๕๔๓ จาก "ภาค ๑: มาตรฐานชีวิตของชาวพุทธ" ในหนังสือ **ธรรมนุญชีวิต ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๔๐** เมื่อเสร็จแล้ว ได้ขอให้ ดร.สมศีล ฉานวงษ์สะ ปรับปรุงคำแปล ภาษาอังกฤษฉบับเดิม ให้ตรงตามฉบับปรับปรุงนี้
- **วินัยของคฤหัสถ์** คือ คิหิวินัย ได้แก่พระพุทธโอวาทในสังคาลกสูตร พระไตรปิฎก เล่ม ๑๑ (ที.ป.๑๑/๑๗๒-๒๐๖/๑๙๔-๒๐๗)
- "อุบาสกธรรม ๕" มาในพระไตรปิฎก เล่ม ๒๒ (อง.ปฎก.๒๒/๑๗๕/๒๓๐)

BUDDHISTS OF THE LEADING TYPE

Those Buddhists who are referred to as upāsaka and upāsikā [male and female lay devotees] are considered Buddhists of the leading type. They must be steadfast and firmly established in the [Buddhist] tenets to serve as examples for Buddhists in general. Apart from observing *the Buddhist's discipline*, they must possess **the five qualities of lay devotees** (*upāsaka-dhamma*) as follows:

1. *They have faith*, their belief being endowed with wisdom; they are not given to blind faith; they have confidence in the Triple Gem [the Buddha, the Dhamma and the Sangha], neither being shaken nor faltering; they adhere to the Dhamma as the principal and supreme cause.

2. *They have morality*; apart from maintaining themselves in the Five Precepts and righteous livelihood, they should undertake the Eight Observances on due occasions to develop themselves so that their lives and happiness depend less on material needs, thus reducing harm and increasing beneficence towards others.

3. *They do not get carried away by news on superstition*; they believe in kamma, aspiring to results from their own deeds through their own effort in a rational way; they are not excited by wildly rumored superstition, talismans or lucky charms; they do not aspire to results from praying for miracles.

4. *They do not seek the gift-worthy outside of this Teaching*; they do not strive to grasp at fields of merit, miracle workers or holy personalities that are outside the Buddhist tenets.

5. *They apply themselves to maintaining and supporting the Buddha's Dispensation*; they attend to, initiate and support charity work in accordance with the teaching of the Perfectly Enlightened One.

Notes

- *The Buddhist's Discipline*, a simplified version of "Part I: The Buddhist's Life Standards" in *A Constitution for Living* (revised in 1997), was completed on August 10, 2000. Then Dr. Somseen Chanawangsa was asked to revise the original English version to bring it in line with the present revised edition.
- The layman's discipline, *gihivinaya*, is the Buddha's teaching in the *Sīṅgālakasutta* [D.III.180–193].
- The five *upāsakadhamma* is from [A.III.206].

บันทึกเรื่องลิขสิทธิ์การแปล

ขอแจ้งไว้เพื่อเป็นหลักในการปฏิบัติต่อไปว่า เนื่องจากหนังสือทั้งปวงของอาตมภาพเป็นงานวรรณทาน เพื่อประโยชน์สุขของประชาชน ไม่มีค่าลิขสิทธิ์อยู่แล้ว เมื่อท่านผู้ใดเห็นคุณค่า และมีบุญเจตนานำไปแปลเผยแพร่ ไม่ว่าจะแปลจากภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทย หรือจากภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษ หรือภาษาอื่นใด ก็เป็นการช่วยกันเผยแพร่ธรรมบำเพ็ญประโยชน์ให้กว้างออกไป

ผู้ที่ทำงานแปลนั้น ย่อมต้องใช้ความรู้ความสามารถในการที่จะแปล โดยสละเรี่ยวแรงสละเวลามิใช่น้อย ถ้าผลงานแปลนั้นทำด้วยความตั้งใจ น่าเชื่อถือหรือเป็นที่วางใจได้ ในเมื่ออาตมภาพไม่ถือค่าลิขสิทธิ์ในงานต้นเรื่องนั้นอยู่แล้ว ลิขสิทธิ์ฉบับแปลนั้นๆ ก็ย่อมถือได้ว่าเป็นของผู้แปล ในฐานะเป็นเจ้าของผลงานแปลนั้น โดยผู้แปลดูแลรับผิดชอบคำแปลของตน และเป็นผู้พิจารณาอนุญาตเอง ในการที่จะให้ผู้หนึ่งผู้ใดนำฉบับแปลของตนไปดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใด ไม่ว่าจะพิมพ์แจกเป็นธรรมทาน หรือพิมพ์จำหน่าย ทั้งในประเทศและต่างประเทศ ตามแต่จะเห็นสมควร

ทั้งนี้ สิ่งที่ผู้แปลจะพึงร่วมมือเป็นการแสดงความเอื้อเฟื้อ ก็คือ ทำการให้ชัด มิให้เกิดความเข้าใจผิดว่า อาตมภาพได้รับค่าตอบแทนหรือผลประโยชน์ใดๆ และแจ้งให้อาตมภาพในฐานะเจ้าของเรื่องเดิมได้ทราบทุกครั้งที่มีการตีพิมพ์ และถ้าเป็นไปได้ น่าจะมอบหนังสือที่ตีพิมพ์เสร็จแล้วประมาณ ๑๐ เล่ม เพื่อเป็นหลักฐานและเป็นข้อมูลทางสถิติต่อไป

อนึ่ง ผู้แปลอาจแสดงน้ำใจเอื้อเฟื้ออีก โดยแสดงเจตนาตามความขอใจข้อหนึ่งหรือทุกข้อ ต่อไปนี้

ก) ให้อาตมภาพเจ้าของเรื่องต้นเดิมนั้นก็ตาม วัตถุประสงค์วันก็ตาม พิมพ์งานแปลนั้นเผยแพร่ได้ โดยพิมพ์แจกเป็นธรรมทาน

ข) ให้อาตมภาพ อนุญาตให้ผู้หนึ่งผู้ใดผู้หนึ่งพิมพ์งานแปลนั้นเผยแพร่ได้ เฉพาะในกรณีที่เป็นกรณียพิมพ์แจกเป็นธรรมทาน

ค) ให้อาตมภาพก็ตาม วัตถุประสงค์วันก็ตาม อนุญาตให้ผู้หนึ่งผู้ใดผู้หนึ่งพิมพ์งานแปลนั้นเผยแพร่ได้ เฉพาะในกรณีที่เป็นกรณียพิมพ์แจกเป็นธรรมทาน

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต)

๗ พฤศจิกายน ๒๕๕๒

Memorandum on Translation Copyrights

This statement is hereby made to serve henceforth as guidelines [for prospective translators]. As all my books are meant to be gifts of the Dhamma for the welfare and happiness of the people, and are already royalty free, when anyone on seeing their merits wishes, out of good intention, to translate them for publication, whether from English into Thai or from Thai into English or any other language, it is deemed as helping with the promulgation of the Dhamma and furtherance of the public good.

Those working on translation projects must, of necessity, apply their knowledge and ability in their undertakings by putting in no small amount of effort and time. If their translation outputs are produced with attentiveness and are credible or reliable, and since I do not accept any royalties for my source texts, then the respective copyrights of those translations are to be acknowledged as belonging to the translators as proprietors of the translated texts. The translators themselves are to be in charge of and responsible for their own translations, and it is also at their own discretion as they see fit to grant permission to any party concerned to make any use of their translations, whether it be publishing for free distribution as gifts of the Dhamma or publishing for sale, in this country and abroad.

In this connection, what the translators are advised to cooperate to do, as a gesture of courtesy, is to make things clear so as to prevent the misunderstanding that I accept remunerations or any other benefits. They are also requested to notify me, as the original author, every time such a publication takes place. If possible, approximately ten copies of each published work should be given to me as evidence of the publication and for record keeping purposes.

In addition, the translators might further show their generosity by pledging to do any one or all of the following:

a) allow me, the original author, or Wat Nyanavesakavan to publish the translations for free distribution as gifts of the Dhamma;

b) allow me to grant permission to any party concerned to publish the translations exclusively in the case of publishing for free distribution as gifts of the Dhamma;

c) allow me or Wat Nyanavesakavan to grant permission to any party concerned to publish the translations exclusively in the case of publishing for free distribution as gifts of the Dhamma.

Phra Brahmaganabhorn (P. A. Payutto)

November 7, 2009

Translator's Note

While rendering this book into English, I took the opportunity to revise *The Buddhist's Discipline*, originally published along with its source text either as a separate volume or as the front portion of *A Constitution for Living*, and included here as the appendix to the main text. The purpose was to bring the English rendition more in line with the Thai version and with the newly translated main text of the present volume as well.

I owe my gratitude to the Venerable Phra Brahmaganabhorn for his clarification on certain important points in the source text, for his suggestion on how they should best be handled in the translation, and especially for his discussion on the appropriacy of the English title: *A Curriculum for Civilized People*.

There is one more thing that is particularly worthy of mention. In trying my best to make the target text as faithful to the source text as linguistically and culturally possible, I also strictly followed the sequence of items as originally presented in all lists. A case in point is how to handle the enumeration of desirable vs. undesirable worldly conditions, namely gain vs. loss, dignity vs. obscurity, blame vs. praise, and happiness vs. suffering. Contrary to expectations, the third pair actually reads blame vs. praise, rather than the other way around, i.e. praise vs. blame, which might be presumed to be in analogy with the other pairs and in accordance with the “desirable vs. undesirable” scheme. The aforementioned sequence is, indeed, the one shown in the Thai source text, which in turn faithfully reflects the original order found in the Pali Canon.

Finally, my thanks go to Associate Professor Dr. Wipah Chanawangsa for her useful comments and suggestions, which helped improve the translation output in ways more than one. I should, however, be held solely responsible for any inaccuracies or shortcomings that might remain.

Somseen Chanawangsa

December 9, 2013